

ואמר — ואלה המלים האחרונות שהשמיע: "קריטון, אני חייב תרנגול לאסקליפיוס⁴². שלמוהו לו; אל תשכחו!"
 "כן נעשה", אמר קריטון; "ראה-נא מה עוד בפיד".
 על כך לא השיב עוד, וכעבור זמן קצר פירפר, והאיש גילה את פניו, והנה — עיניו קמות. ראה קריטון וסגר את פיו ואת עיניו.

זה היה סופו, אכקראטס, של חברנו; של איש שאנו נגיד עליו כי היה הטוב מכל בני דורו אשר נתנסינו בהם, ויתר על כן — הנבון והצדיק מכל.

הַמִּשְׁתָּה

המשוחחים: אפולודורוס וחברו

אפולודורוס: דומני שאינני חסר-נסיון בענין זה ששאלתם. שלא מזמן חזרתי העירה מביתי, מפאלירון⁴³, ואחד ממכרי ראני מאחורי, ומרחוק קרא לי קריאה-של-בדיחות, לאמור: "הפאלי-רוני, אתה, אפולודורוס, שמא תמתין?" ואני עמדתי והמתנתי. והלה אמר: "אפולודורוס, כבר לפני זמן-מה ביקשתיך, כיון שרציתי להיוודע שיחתם של אגאתון וסוקראטס ואלקיביאדס והאחרים שהיו באותה סעודה: מה היו נאומיהם שהשמיעו בדבר ארוס. שכבר סיפר לי על כך אדם אחר ששמע את הדבר-רים מפי פויניפס בן פיליפוס, ואמר שגם אתה יודעם; אך בפיו לא היה דבר מדויק. ובכן, ספר לי אתה! שאין כמוך זכאי להור-דיע דברי חברך. אך קודם כל", אמר, "הגד-נא לי: האם היית אתה עצמך בשיחה ההיא או לא?" — ואני אמרתי: "נראה שבאמת לא סיפר לך המספר דבר מדויק, אם סבור אתה שלא מוזן נערכה שיחה זו ששאלת עליה, עד שיכולתי גם אני להש-תתף בה". — "אמנם כך הייתי סבור". — "מניין לך", אמרתי, "גלאוקון? וכי לא ידעת שמאז שנים רבות לא הגיע אגאתון לכאן, ואילו עדיין לא עברו שלוש שנים מאז התחלתי מתהלך

⁴² חבר צעיר של סוקראטס, מסור לו בלב ונפש; ידוע גם מתוך "סידון", שם הוא נזכר בשעת פטירתו של ס. ומרר בבכי יותר מכל האחרים.
⁴³ הנמל הקדום ביותר של אתונה, דרומית-מזרחית לעיר.

⁴⁴ אולי גלאוקון בן אדימאנטוס, אחי אפלטון, אחד מהמשוחחים ב"סולי-טיאה"; אך אין בטחון בדבר, ואולי הכונה כאן לגלאוקון אחר.
⁴⁵ המשורר הסראגי; נולד בשנת 445, בקירוב. נצחונו בתחרות הסראגי-דים, שלכבודו נערך "המשתה", חל בשנת 416. לאחר מכן הלך לחצרו של ארכלאוס מלך מקדוניה.

"אל-הרפואה. כופר של תרנגול היה חייב לו כל מי שכילה את חייו בלא מחלה.

עם סוקראטס. ושוקד מדי יום ביומו על אמריו ומעשיו. קודם לכן הייתי משוטט ככל אשר גודמן לי, ועם שהייתי סבור שאני עושה דבר-מה. הייתי עלוב בעלובים, כמוך עתה, שלדעתך יש לעסוק בכל דבר שבעולם, אך לא בפילוסופיה. והלה אמר: „אל-נא תתלוצץ, אלא הגד לי, אימתי נערכה אותה שיחה?” ואני אמרתי: „בעודנו נערים, שעה שניצח אגאתון בטראגדיה הראשונה שלו, למחרת היום בו זבח את זבחי המנצח, הוא ובני מקהלתו”. — „מסתבר, אפוא”, אמר, „שלפני זמן רב מאוד. אך מי זה סיפר לך? שמא סוקראטס עצמו?” — „לא ולא”, אמרתי, „בחיי זיוס, אלא מי שסיפר לפויניכס, סיפר גם לי. זה היה אחד ששמו אריסטודימוס, והוא קידאתינאי, אדם גוף ההולך יחד תמיד. הוא היה בשעת אותה שיחה, שכן נמנה, כמדומני, אותו זמן עם מאהביו הנלהבים של סוקראטס. אולם כבר שאלתי גם את סוקראטס על כמה דברים ששמעתי מפיו של זה, והוא אישר לי דברי סיפורו”. — „ומדוע”, אמר, „אינך מספר לי? הלא הדרך העירה נוחה מאוד לדבר ולשמע בה אגב הליכה”.

שוחחנו, אפוא, באותם הדברים שעה שהלכנו, ולפייכך — כמו שאמרתי בראשית דברי — אינני חסר-נסיון, ובכן, אם בקשת כס שאספר גם לכם, — עלי לעשות כן. שהרי גם בדרך כלל כל אימת שאני משמיע בעצמי, או שומע מפיו אחרים, דברי פילוסופיה, אין שיעור לשמחתי — נוסף על התועלת שלדעתי צור מחת לי מכך. ובשמעי דיבורים בעניינים אחרים, וכל שכן את שלכם, של העשירים ואנשי העסקים — כי אז סרה רוחי, ואת כם, חברי, מרחם אני על שתדמו בלבכם כי אתם עושים דבר-מה, ואינכם עושים ולא כלום. ואולי גם אני איש אוימלל בעיניכם, וסבורני שסברתכם אמת, אולם עליכם — אינני סובר סברה, אלא יודע אני אל-נכון שכך הוא.

החבר: אתה שווה תמיד לעצמך, אפולודורוס. שתמיד אתה מדבר דופי, כך ובזולתך, ודומני שכל בני האדם כולם, ואתה • כלומר: מה-דימוס ברומה של אתונה שנקרא „קידאתינאיון”.

בראשם, מסכנים בעיניך, חוץ מסוקראטס. ומנין זכית בכינוי ההוא, שמבנים לך „הדרך” — אינני יודע; שהרי שיחך תמיד מעין זה, שאתה זועף על עצמך ועל האחרים — חוץ מסוקראטס. אפולודורוס: יקירי, מה פלא בכך שאני משתגע ויוצא מדעתי, שעה שאני מהרהר עלי ועליכם הרהורים כאלה? החבר: לא כדאי, אפולודורוס, לריב על כך כעת. אך עשה-נא כבקשתנו, וספר מה היו הגאומים.

אפולודורוס: הם כך היו לערך, — לא, מוטב שאנסה לספר לכם את הדברים מתחילתם, כמות שסיפר לי אותם הלה. שכן אמר כי פגש בסוקראטס, והוא רחוק וסנדליו ברגליו, כפי שנהג אך לעתים רחוקות; שאל אותו להיכן הוא הולך עד שראה לקשים עצמו כל כך.

והלה השיב: „לסעודה בבית אגאתון, שכן מאימת ההמון נש-תמטתי מפניו אתמול, בשעת זבח הנצחון; אך הבטחתי להיות עמו היום, וכה נתייפיתי למען אבוא, יפה אל יפה, אולם אתה”, אמר, „שמא תהא נכון ללכת אל הסעודה גם אתה, בלא שהו”-מנת?”

ואני אמרתי: „אעשה ככל אשר תצווה”.

אם כן, אמר, „הילוה-נא אלי, ונעוות את הפתגם ונשנה אותו כך, שלא רק אל ארוחותיהם של הגרועים, אלא גם, אל ארוחות אגאתון, הולכים אגאתי מאליהם? שהומירוס, כנראה, לא בלבד שעיוות פתגם זה, אלא אף עשה אותו ללעג: הלא אגאממ-נון מתאר בשירו כאיש מלחמה מובהק, ומגלאוס כנושא-רומח רד-לבב, ואילו שעה שאגאממנון עורך זבח וכרה, בא מגלאוס אל הארוחה בלא שהזמן, הוא, חגרוע, אל ארוחתו של הטוב ממנו”.

על כך חשיב הלה, לפי מה שסיפר לי: „אולי כך יהיה גם מע-מדי, סוקראטס, ולא כפי שאתה אומר, אלא גם אני אבוא כב-”

• לשון טפל על לשון: ביחזית — אגאתוס פירשו טוב, אגאתי — טובים, ואגאתון — של הטובים.

[174—175]

שירו של הומירוס כאדם חסר-ערך אל כרתו של איש חכם. וראה-נא כיצד תלמד זכות על עצמך, לכשתביא אותי. כי אני לא אודה בכך שבאתי בלא שהזמנתי, אלא אניד שהזמנתי מפיק."

"בלכת שנינו בדרך", אמר, "ניוועץ על מה שנאמר. הבה נלך". כך בקירוב, סיפר לי האיש, שוחחו ביניהם, והלכו. ואילו בדרך הירהר סוקראטס במשהו והיה מפגר, וכשהלה המתין לו, אמר לו שילך קדימה. ומשהגיע את ביתו של אגאתון, מצא את הדלת פתוחה, ושם אירע לו, כפי שסיפר, מקרה מבדה, שמיד פגש אותו נער מנערי הבית והוליך אותו למקום שהאחרים היו מסובים שם, ומזמנים עצמם להתחיל בסעודה. והנה ראה אותו אגאתון ואמר מיד: "אריסטודימוס, בשעה טובה באת לסעוד עמנו יחד. ואם לשם ענין אחר באת, דחה אותו לפעם אחרת; שהרי כבר אתמול ביקשתיך כדי להזמין, ולא יכולתי למצוא אותך. אבל היאך לא הבאת לנו את סוקראטס?"

ואני — כך סיפר — נפנה לאחור, אך אינני רואה את סוקראטס מאחורי בשום מקום. אמרתי, אפוא, שבאתי יחד עם סוקראטס, אשר הזמין אותי הנה אל הסעודה.

"היטבת לעשות", אמר; "אולם היכן הוא עצמו?"

"זה-עתה היה הולך אחרי; גם אני תמיה היכן הוא."

"לך הסתכל, הנער", אמר אגאתון, "והכנס את סוקראטס; ואתה", אמר, "אריסטודימוס, הסב-נא על יד אריכסימאכוס."

והנער — כך סיפר אריסטודימוס — רחץ לו ידיו ורגליו למען ישכב לאכול; ונער אחר בא והודיע: "אותו סוקראטס נכנס לחצר השכנים ועומד שם, וכשקראתי לו — סירב לבוא עמי." "מזורים דבריד", אמר אגאתון; "לך לקרוא לו, ואל תרפה ממנו". ואילו הוא עצמו אמר, כפי מה שסיפר: "לא ולא, אלא הניחו לו, שכך דרכו; לעתים יישאר בדרכו באיזה מקום, ויעמוד

י' הומירוס, איליאס 10, חרוז 224.

[175]

על עמדו. עוד מעט ויבוא מובטחני בכך. לפיכך אל תפריעו, אלא הניחו לי."

"כך יש לעשות, אם אתה סביר כן", אמר אגאתון לאריסטודימוס, לפי סיפורו של זה; "אבל לנו, הנערים, הבו לאכול; הגישו מוס, ככל אשר תרצו, מאחר שלא הופקד עליכם משגיח — דבר שלא עשיתי מעולם. דמו-נא בנפשכם שאתם הזמנתם לסעודה גם אותי וגם את האחרים הללו, ושמשובנו למען נחלוק לכם שבח". לאחר מכן, אמר, סעדו, ואילו סוקראטס לא בא. ואגאתון ביקש פעמים רבות לשלוח אדם שיקרא לסוקראטס, אבל הוא, אריסטודימוס, לא נתן לו. ואמנם הגיע הלה, כדרכו, כעבור זמן לא רב, כתום מחצית הסעודה, וכפי שהמשיך לספר, קרא אליו אגאתון, שהיה מסב לבדו על ספתו במקום האחרון: "לכאן, סוקראטס, הסב-נא על ידי, כדי שאגוע כך ואיהנה מאותו רעיון מחוכם שעלה בך באותה חצר, שהרי אין ספק כי מצאת את מביקשך, ובידך הוא; שאם לא כן, לא היית מרפה מאותו ענין, ובא אלינו."

וסוקראטס ישב ואמר, לפי סיפורו של אריסטודימוס: "טוב היה, אגאתון, אילו כך היתה החכמה עשויה שתהא זורמת מתוך המלא אל הריק, שעה שנגע איש ברעהו, כאותם המים שבכור סות, הזורמים בפתילת צמר מן הכוס המלאה אל הריקה. שאילו גם החכמה היתה עשויה כך, הייתי מוקיר מאוד את הישיבה בצדך, כי אז, דומני, היית ממלא אותי חכמה מרובה ונאה. שכן חכמתי שלי ודאי פחותת-ערך היא, ובוודאי גם ניתן לחלוק עליה, והיא דומה כחלום; ואילו שלך — הלא מזהירה ומשגשגת בעוצמה רבה, אותה חכמה שהזהירה מתוך צעיר שכמותך באור גדול כל כך, ונתגלתה שלשום לעיני שלושים אלף יוונים ומעלה המעידים עליה."

"איש בליעל אתה, סוקראטס", אמר אגאתון; "ואמנם נריב עוד מעט, אני ואתה, את הריב הזה על-דבר החכמה; והשופט שלנו יהיה דיוניסוס. אבל כעת פנה לך אל הסעודה."

ולאחר מכן — כך המשיך בסיפורו — הסב סוקראטס וסעד יחד עם האחרים, ולאחר שנסכו נסך וזימרו לאלוהי וקיימו את יתר המנהגים המקובלים, פתחו בשתייה. ופאוסאניאס — כך סיפר אריסטוטימוס — פתח ודיבר כדברים האלה: „ובכן, רבותי, אמר: „כיצד נקל עלינו את השתייה? הריני מודה לפניכם שראשי כבד עלי בשל השתייה ביום אתמול, ואני זקוק לנופש-מה. והוא הדין, כמדומה לי, במרביתכם; שהרי גם אתם הייתם עמנו אתמול. ובכן, שקלו בדעתכם, כיצד נקל עלינו, ככל האפשר, את שתייתנו“.

ואריסטופאנס אמר: „צדקת, פאוסאניאס, שבלא ספק עלינו לדאוג לרווחת מה בהלכות השתייה. שגם אני עצמי נמנה עם אותם שנטבלו אתמול“.

לכך השיב אריפסימאכוס בן אקומנוס: „יפה דיברתם. אך עוד יש כאן אחד שמפיו עלי לשמוע מה מידת כוח-השתייה שבו: הוא אגאתון“.

גם אני, אמר, „אין כוחי עמי“.

„מסתבר“, אמר הלה, „ששיחקה לנו שעתנו, לי ולאריסטוטימוס ולפידרוס ולחללו, אם אתם, שאין כמוכם לשתייה, אמרתם עכשיו גואש. את סוקראטס אני מוציא מכלל זה; שכן הוא מסוגל גם לכך וגם לכך, וממילא גניח דעתו, אם כך ננהג או כך. וכיון שנדמה לי, אפוא, כי אף אחד מהמסובים אין לבו להרבות בשתיית יין, אולי לא תמאסו בי, לכשאגיד מהו לאמיתו של הדבר טיבה של השיכרות. שכן נראה לי, כי מחכמת הרפואה נתברר לי ללא ספק, שקשת השכרון לבני האדם, וגם אני עצמי לא אהיה נכון להרבות מרצוני בשתייה, וגם לזולתי לא איעץ לעשות כך. כל שכן למי שראשו כבד עליו עדיין מהיום הקודם“.

„אכן“, המשיך אחריו פידרוס המירינוסי, „אני רגיל לשמוע • כמובן, לדיוניסוס.
• ידוע במיוחד כבן שיחו של סוקראטס בדאלוג האפלטוני הנקרא על שמו (כרך ג' של מהורה זו).“

בקולך, וכל שכן כשאתה דן בענייני רפואה; ועכשיו ישמעו לך גם האחרים, אם תישר עליהם דעתם“. ולאחר ששמעו כך, הסכימו הכל לבלתי העמד מסיבה זו על שיכרות, אלא לשתות שתית סתם, ככל שירצו.

„כיון שכן גמרנו“, אמר אריפסימאכוס, „שכל אחד ישתה ככל שירצה, ואין אונס, הריני מציע הצעה נוספת: שניפרד לשלום מהמחללת שנכנסה זה-עתה, וניתן לה שתשמיע קול חלילה לעצמה, או — אם רצונה בכך — לנשים שבפנים הבית, ואילו אנחנו נעמיד את מסיבתנו היום על גאומים; ואם רצונכם בכך, נכון אני להציע מה סוג גאומים יושמעו“.

בכך, נכון אני להציע מה סוג גאומים יושמעו. וביקשו ממנו שיציע הצעתו. אמרו הכל שהם רוצים בכך, וביקשו ממנו שיציע הצעתו. ואריפסימאכוס אמר: „אפתחה במלים של מלאנפי במחזה של איוריפידס: „לא שלי הוא השיח' שאני אומר להשמיעו, אלא של פידרוס הלו. שכן סח לי פידרוס מדי פעם בפעם במר לבו; וכי ייאמן הדבר, אריפסימאכוס, שכל האלים — הימנונים ופיאנים¹⁰ נתחברו להם בידי המשוררים, ואילו ארוס, אל עתיק וגדול כל כך — לכבודו לא נתחבר מעולם כל שיר תהילה בידי איש מהם-שוררים המרובים כל כך שהיו בעולם! ואם תשים לבך אל הסופיסטים הטובים, כגון פרודיקוס ההגון שבהגונים — הרי הם עורכים בפרוזה גאומי-שבח להיראקליס ולאחרים, ועל כך לא אתמה ביותר, אלא שכבר גודמן לידי ספרו של איש חכם, בו נחלק שבח מופלא — למלה, בשל התועלת המצויה בו, ותמ' צא הרבה דברים אחרים כיוצא בזה הבאים על שבחם. לעניינים מעין אלה הוקדש, אפוא, עמל רב, אך עד היום הזה לא הרהיב עדיין אדם עוז בנפשו לומר לארוס כראוי לו; עד כדי כך הוזנח אלוה גדול כל כך“. ונדמה לי שפידרוס צודק בדבריו. לכן יש את נפשי לשרתו ולגמול לו טובה, ועם זה סבורני כי אנו המסובים כאן — נאה לנו לפאר את האל במסיבה זו. ואם אתם מסכימים עמי, ננעים עלינו שעה זו בכוח דיבורים. שכן דעתי שעל כל

” כן נקראו ההימנונים לכבוד אפולון.

אחד מאתנו לנאום בשבחו של ארוס את הנאום היפה ביותר שיש בידו להשמיע; והתור יהא לצד ימין. הנאום הראשון יהא נא פידרוס, באשר מקומו בראש המסובים, והוא גם אבי השיח הזה".

"איש לא יצא נגד הצעתך, אריפסימאכוס", אמר סוקראטס. "שהרי גם אני לא אוכל לסרב, שבפי שגורה הטענה כי אינני בקי בשום דבר אלא בענייני האהבה; וגם לא אגאתון ופאוסאניאס, ובוודאי לא אריסטופאנס שכל עיסוקו בדיוניסוס ואפרודיטי; וגם לא אחר מאותם שאני רואה לפני. אף על פי כן — אנו המסובים בקצה האחרון, נמצאים מקופחים. אולם אם קודמינו ידברו יפה וכיאות לענין, דיינו גם בזה. ובכן, יפתח-נא פידרוס במזל טוב ויהלל את ארוס".

אף כל האחרים הסכימו לכך, ונצטרפו לבקשתו של סוקראטס. אבל אריסטודימוס לא זכר היטב את כל הדברים שהשמיע כל איש ואיש, וגם אני אינני זוכר כל מה שסיפר הלה. אך מה שנראה לי ראוי ביותר להישמר בזכרון, ומה שאמרו החשובים שבנאומים — נאומים אלה אמסור לכם אחד אחד.

וכפי שאמרתי, סיפר לי אריסטודימוס, שהנאום הראשון היה פידרוס, ובפתח דבריו מצא לומר, כי ארוס הוא אלוה גדול, ונפלא בעיני אדם ואלים, בראש וראשונה על שום מוצאו. "שכן", אמר, "יקר האלוה — שהוא נמנה עם העתיקים ביותר; וראיה לכך: אין הורים לארוס, ואין אדם, לא הדיוט ולא משורר, אשר ייחס הורים לו. אבל היסיאודוס¹¹ אומר כי בראשית היתה תהום, ואחריה — השניים:

אַרְץ, לְכָל מְכוּן-עַד, רַחֲבַת הַחֹזֶה, — וגם ארוס.

וכן מסכים גם אקוסילאוס עם היסיאודוס, שאחרי תהום נתהוו שניים אלה, ארץ וארוס. ופארמינידס אומר על מוצאי:

¹¹ היסיאודוס, תאוגוניה, חרוז 116 וכו'.

אַל רֵאשׁוֹן מְכַל שְׁבִמְחֻשְׁבָּתָהּ הַעֲלֵתוּהָ
הָיָה אָרוֹס.

דעת הרבים היא, אפוא, שארוס נמנה עם העתיקים שבעתיקים. וכמעלת עתיקותו, כן מעלת הטובות שהוא מביא עלינו. שאין בפי לומר מה ייטב לצעיר יותר מאשר אוהב הגון, ומה לאו-הב — מאשר היות לו אהוב. שהדבר ההוא אשר בני אדם חייבים להיות מונתגים בו כל ימי חייהם כדי לחיות חיים נאים — לא יחוס-משפחה, לא כבוד, לא עושר ולא שום דבר אחר יוכל להכניס אל קרבם את הדבר הזה בדרך נאה כל כך כמו ארוס. ומהו דבר זה שאני מתכוון אליו? הבושה במעשי חרפה, ויצר-הכבוד במעשי תהילה; שבלעדי שני אלה אי אפשר לה למדינה ואי אפשר לו לאיש הדיוט לחולל מעשים גדולים ונאים. שכן טוען אני: כל איש אשר אוהב, ויתגלה במעשה חרפה שהוא עושה, או שנעשה לו מידי חברו מחמת רפיון ידו, — הרי בראות אותו אביו בכך, או בראות אותו חבריו וכל אדם אחר, לא יכאב איש זה כגודל הכאב שיכאב בראות אותו אהובו. והוא הדבר שאנחנו רואים גם באהוב: בושה יתירה יתבייש מפני אוהביו, שעה שייראה בחרפתו. ולו נמצאה, אפוא, תחבולת-מה, שיקומו מדינה או חיל צבא שאין בהם אלא אהבה בים ואהוביהם¹², הרי יימנעו אזרחיה של מדינה כזאת מכל מעשי חרפה ויתאוו להתכבד איש בעיני רעהו, עד שלא תתואר מדינה טובה מזו; ואנשי צבא כאלה, אפילו מועטים הם: שעה שילחמו שכם אחד, ודאי ינצחו — אם לומר את הדבר בפה מלא — את כל העולם כולו. כי איש אשר אוהב — ודאי יעדיף שכל שאר בני האדם יראהו עוזב את המערכה או משליך את

¹² היא, כלומר האלה שיצרה את העולם הנראה, לפי תורת פארמינידס.
¹³ חיל-צבא מעין זה נתגשם בזמנו של אפלטון, וכנראה לפני חיבור "המשה", ב"גודד הקדוש" התיבאי שהקימו פלופידאס, ושניצח בקרבות של סגירה ושל ליוקטרה (בשנת 375 ו-371).

כלי זינו, ובלבד שלא יראנו בכך אהובו, וכדי למנוע זאת, יבחר למות מיתות מרובות. ועל אחת כמה וכמה שלא יטוש את אהובו בשעת סכנה או יימנע מלחוש לעזרתו — שאין לך אדם גרוע עד כדי כך, שאף ארוס עצמו לא ילהיבנו לסגולה טובה, ויעשנו שווה למי שגיבור מטבע ברייתו. ואם הומירוס אומר שכמה מההירואים, נפח האלוה רוח מלחמה באפם — הרי הוא הדבר שאלההאבה גומל לאוהבים, כמתנת ידו.

וגדולה מזו: האוהבים — והם בלבד — מבקשים למות תחת אוהביהם, ולא רק גברים, אלא גם הנשים. על כך מעידה בפני היוונים, כמאה עדים, אלקיסטיס בת פליאס, אשר היא לבדה נכונה למות תחת בעלה¹¹, אף על פי שהיו לו גם אב וגם אם; אלא שמכוחו של ארוס עלתה עליהם באהבתה, עד שהראתה בעליל, כי הללו זרים לבנם, ואינם קשורים לו אלא בשם בלבד; וכה יפה היה מעשה זה אשר עשתה, לא רק בעיני אדם, אלא גם בעיני אלים, עד ששילחו נשמתה משאול, מרוב חדותם על פעלה, והרי מבין המרובים שהרבו לעשות מעשי תהילה, נתנו האלים מתנת כבוד זו רק למועטים, נער יספרם. כך מכבדים גם האלים אותה שקידה וסגולה טובה הכרוכה באהבה, כבוד שאין למעלה הימנו. אבל ריקם החזירו משאול את אורפיוס בן אויגורוס, הראו לו את צלם האשה שלמענה ירד¹², אך לא נתנו לו; משום שנראה להם מוגלגל, כפי שמסתבר במנגן על קתרוס, שהרי לא הרהיב עוז בנפשו, כמו אלקיסטיס, למות למען אהבתו, אלא מצא לו תחבולה להיכנס חי בשערי שאול. והנה משום כך גם הענישוהו, וגזרו עליו מיתה מידי נשים¹³, ולא נתנו לו כבוד כמו לאכיליוס בן תטיס, שנשלח אל אי השליויים; שהלה נודע לו מפי אמו כי לאחר שיהרוג את הק-

¹¹ הוא אדמיטוס, מלך פרי שבתסאליה, לפי האגדה המפורסמת.

¹² היא איורדיקי, לפי האגדה המפורסמת.

¹³ הוא נהרג, לפי האגדה, ונקרע לגזרים בידי נשים תראקיות או "מינא דות".

טור, מות ימות, ואם לא יהרגנו — ישוב הביתה וימות בשיבה טובה; וברוב עוזו בחר לצאת לעזרת מאהבו, הוא פאטרוקלוס, לנקום נקמתו ולמות — לא רק תחתיו, אלא אף לאחריו. ועל כן, משום שמאהבו יקר בעיניו כל כך, העריצוהו האלים מעל לכל, ונתנו לו כבוד שאין דומה לו. ואילו איסכילוס מפטפט במה שהוא אומר שאכיליוס היה מאהבו של פאטרוקלוס; שהרי אכיליוס יפה היה מפאטרוקלוס ומכל הגיבורים, גם זקן לא היה לו עוד, ולפי הומירוס הריחו צעיר מפאטרוקלוס הרבה. שאמנם מאוד מאוד מכבדים האלים סגולה טובה זו חכרוכה באהבה, אך שעה שהאהוב דבק במאהבו, יעריצוהו וישמחו בו יותר, ויגדילו לגמול לו חסדים, יותר משיגמלו למאהב הדבק באהובו. שכן המאהב הוא אלוהי יותר מהאהוב; הלא בו שרוי האל, ועל כן כיבדו את אכיליוס למעלה מאלקיסטיס, ושלחוהו אל אי השליויים.

לפיכך טוען אני כי ארוס הוא העתיק והנכבד שבאלים, ואין כמוהו מסייע את בני האדם שיקנו להם סגולה טובה ואושר, בחייהם ובמותם.

זה היה, כפי שסיפר, נאומו של פידרוס, ואחריו דיברו כמה אחרים שדבריהם לא זכר כדבעי; עליהם פסח, והמשיך בנאומו של פאוסאניאס אשר אמר:

"דומני, פידרוס, שהענין לא הוגדר לנו יפה, כשהוטל עלינו סתם כך: להלל את ארוס. שאילו ארוס אחד, היה זה דבר נכון; ואולם הוא איננו אחד. ומכיון שכך, נכון יותר להקדים ולומר איזהו ארוס שיש להללו. אנסה, אפוא, לתקן זאת, ואגיד קודם כל מי הוא אותו ארוס שיש להללו, ולאחר מכן אהללנו כראוי לאל. שהרי יודעים כולנו שתמיד נמצא ארוס בצד אפרודיטי. אילו, אפוא, היתה זו אחת, היה גם ארוס אחד. ומאחר שיש שתיים, בהכרח שיש גם שני ארוס. וכיצד לא תהיינה האלות שתיים? הרי האחת — זקנה יותר ואין לה אם; אביה השמיים

ולפיכך אנו גם מכנים אותה, השמימית¹⁷; והצעירה — בתם של זיוס ודיוני, ואנו קוראים לה, עממית¹⁸. ובהכרח יש לקרוא גם לארוס המסייע על יד זו — עממי, ולשני — שמימי. ואמנם עלינו לשבח את האלים כולם, אולם אנסה-נא לומר מהו שכל אחד מהשניים ממונה עליו. שכן כל פעולה ופעולה — זה טיבה: כשלעצמה, איננה לא יפה ולא מגונה; כגון מה שאנחנו עושים עכשיו, שהננו שותים או שרים או משוחחים — שום דבר מהדברים האלה אינו יפה כשלעצמו, אלא טיבו ייקבע בשעת המעשה, הכל לפי דרך עשייתו. שכן בהיעשותו בדרך יפה ונכונה — יהיה יפה, ושלא בדרך נכונה — יהיה מגונה. והוא הדין גם לגבי האהבה, ולא כל ארוס הוא יפה וראוי לשבח, אלא זה המעורר אדם לאהבה שיש בה מן היפה.

והנה ארוס שבצד אפרודיטי העממית הוא לאמיתו של הדבר עממי, ויעשה כל מעשה שיזדמן לידו; והוא הוא אהבתם של האנשים פחות-הערך. שראשית כל אוהבים הללו נשים לא פחות מנערים, ושנית — את גוף אוהביהם יותר מנשמתם; שלישית — ככל שיוכלו אוהבים הם את חסרי הבינה, באשר ישימו עינם רק להשגת מבוקשם, ולא איכפת להם אם בדרך נאה או לאו. מכאן שסופם לעשות כל מעשה שיזדמן לידם, בלא שיבדילו בין הטוב והיפוכו. שכן שייך ארוס זה לאותה אלה שהיא צעירה הרבה מחברתה, ואשר מלידתה יש לה חלק גם בנקיבה וגם בזכר. ואילו השני — שייך אל השמימית שקודם כל אין לה חלק בנקיבה, אלא בזכר בלבד, — ועל כן אוהב ארוס זה את הנערים; ושנית: היא גם זקנה יותר, ונקיה מפריצות. מכאן שכל אשר רוחו של ארוס זה תפעם אותם, יפנו אל מין

¹⁷ ביחנית: אוראניה. פסל של אפרודיטי-אוראניה, מעשה ידיו של פידיאס, התנוסס באולימפיה.

¹⁸ ביחנית: פאנדימוס. לפי האמונה המקורית, לא באו שני הכינויים להבדיל בין שתי אלות, אלא שניהם היו שמות-פולחן שונים של אסורוס דיוס.

זכר, באשר יחבבו את המין שמטבעו הריהו חזק ובר-דעת יותר. ובהאבת-נערים זו ניתן להכיר מי הם שעוררם ארוס זה בלבד, בלא שום תוספת זרה. שהללו אינם אוהבים קטנים, אלא נערים שכבר מתעוררת בהם התבונה, והוא המועד הסמוך לצמיחת הזקן. ודומני שהאוהבים נערים החל מגיל זה, הריהם מוכנים להתחבר עמהם לכל ימי חייהם ולחיות אתם בצוותא, ולא יתפשו קטן בסכלותו להערים עליו, לצחוק לו לאחר מכן ולפנות אל אחר. ומן הדין הית לחוקק חוק שעל פיו אסור לאהוב קטנים, לבל תתבזבז שקידה רבה לתכלית מסופקת. שכן אין לדעת בקטנים מה יהא סופם לגבי סגולה רעה וטובה של נשמה וגוף. והנה הטובים מחוקקים לעצמם את החוק הזה מרצונם, אך מן-הדין היה לכפות גם על העממיים הללו את האיסור הזה, כדרך שאנו מאלצים אותם כמיטב יכולתנו לבל יאהבו נשים בנות-חורין. שהנה בעטיים של הללו הועטה גם אותו גנאי על עצם הענין, עד שיש אנשים המעזים לטעון שחרפה היא להי-ענות למאהבים. הטוענים כך משווים לעיניהם את המאהבים הללו, ורואים דופים ורשעותם; שהרי ודאי לא בצדק יגונה כל ענין שעשייתו במתוקן ובדין.

והנה נקל להבין את המנהג הנוהג בשאר מדינות לגבי הארוס, שכן הוגדר שם המנהג בדרך פשוטה; אבל אצלנו ובספארטה הוא משתמע לפנים הרבה. כי באיליס¹⁹ ובבזיאטיה ובכל מקום שחכמת הדיבור איננה מצויה שם, נוהג מנהג פשוט; יפה להי-ענות למאהבים, ושום אדם צעיר או זקן לא יטען שחרפה היא; וטעמו של הדבר הוא, כמדומני: לבל יתקשו בבואם לשדל את הצעירים בדבריהם, שהרי אין חדיבר בפיהם. אבל ביניניה²⁰ ובהרבה מקומות אחרים נחשב הדבר מגונה, — כל מקום שה-יוונים נתונים למרותם של נכרים. שכן בגלל הרודנים השול-טים עליהם מגונה בעיני הנכרים גם ענין זה וגם אהבת החכמה

¹⁹ המישור בצפון-מערב הפלופוניסוס; האיליאים היו מעיקרם שבט כפרי.

²⁰ כלומר: באסיה הקטנה ובאיים האיגיאיים.

ואהבת אימוני הגוף. שאין זה, דומני, תועלתם של השליטים, כי נתיניהם יגביהו עוף ברעיונותיהם, ויהיו בהם קשרי ידידות חזקים ואגודות ריעים, דבר העשוי לצמוח מכוח שאר הדברים שהזכרתי, ומכוח הארוס. הלא גם הרודנים שבכאן למדו זאת הלכה למעשה. שכן אהבתו של אריסטוגיטון וידידותו של הארמוֹדיוֹס²¹ שנעשתה בת־קיימא מיגרה את שלטונם. לכן, כל מקום שהדין רואה בהיענות למאהבים דבר מגונה, שם הונהג דין זה מפאת סגולתם הרעה של אלה שהנהיגוהו: מפאת שאיפת הבצע של השליטים, ומורך לבם של נתיניהם; וכל מקום שבפשטות מוחזק הדבר יפה, הסיבה היא בעצלות־נפשם של קובעי הדין הזה. ואילו אצלנו נוהג מנהג יפה הרבה יותר, וכפי שאמרתי, לא יובן בנקל. שכן יש לשים לב לכך, כי אהבה שבגלוי מוחזקת כאן יפה יותר מזו שבסתר. ויפה מכל — לאהוב את האצילים וטובים ביותר, אפילו הם כעורים מאחרים; ויתר על כן: האהבה שומע עידוד נפלא מפי כול, מה שאין כן אילו עשה דבר מגונה. והדעה הרווחת היא שהזוכה — מצא לו תהילה, ושאינו זוכה — חרפה. וכן מרשה הנוהג, לשבח את המאהב המחזר אחרי אהובו ועושה אגב כך מעשים משונים, שאילו העז אדם לעשותם אגב רדיפה אחרי ענין אחר, ומתוך רצון להשיג מטרה שאיננה זו — כי אז היה קוצר גינויים נוראים. שאילו מתוך רצון לקבל כסף ממי שהוא, או לזכות במשרה גבוהה או בצורה אחרת של שררה, היה נכון לנהוג כמנהג המאהבים כלפי אהוביהם: להתרפס ול־התחנן, להישבע שבועות קודש, לישון על סף דלתות ולעשות עבודות שאף עבד לא יהא נכון לעשותן — הרי ידידיו ואויביו יעכבו בעדו, לבל ינסה להשיג מבוקשו במעשים כאלה, אוי־ביו — בגינויים שיגנוהו על חנופה וחוסר־גברות, וידידיו — בתוכחות ובבושה שיתביישו במעשיו. ואילו האוהב העושה כל זאת — הריהו ניחן, ובנוהג שבעולם ניתן לו לנהוג כך ללא

²¹ „הורגי הרודנים“ שהאתונאים ראו בהם את משחררי מדינתם מעול העריצות, כיון שהמיתו בשנת 514 את היפארכוס בן פסיסטראטוס.

גנאי, כאילו עיסוקו היה ענין שכולו נאה. והנורא שבנוראות אלה: לפי מה שאומר המון־העם, זוכה רק הוא לסליחה מידי האלים, כשיישבע שבועה ויפירנה; שכן, הם אומרים, שבועת אהבה — לא שבועה. ובכן, לפי המנהג הנוהג כאן ניתנה לאוהב בידי אלים ואדם כל חירות שבעולם; ולפיכך ניתן היה להאמין שבמדינה הזאת מוחזקת האהבה להיות כולה נאה, וכן התיידדות האהוב למאהביו. אבל אבותיהם מעמידים לאהובים פדגוגים, כדי להרחיק אותם מכל שיחה עם מאהביהם, וגדולה מצווה זו על הפדגוג; וכן מגנים אותם בני גילם וחבריהם כשהם רואים מעשה מעין זה, והמבוגרים שוב לא ימחו ביד המגנים הללו ולא יגערו בהם שאינם צודקים; והמשווה לעיניו כל זאת, שוב יהא סבור כי דבר זה מוחזק כאן להיות חרפה שאין כמותה. ולדעתי, כך הם פני הדברים: כפי שאמרתי בראשית שיחתי, אין זה דבר פשוט, ולא נאה כשלעצמו אף לא מגונה, אלא כשיעשה בדרך נאה — יהא נאה, ואם במגונה — מגונה. ודרך מגונה היא להי־ענות למאהב גרוע ובדרך גרועה; נאה — להיענות לנאה ובדרך נאה. וגרוע הוא אותו המאהב העממי, האוהב את הגוף יותר מהנשמה; על כן אף אינו מתמיד, שהרי אהב ענין שגם הוא אינו מתמיד, ובשעה שתחלוף פריחת הגוף שאהבו, יעוף משם גם הוא, ויבייש את מליו המרובות והבטחותיו. אבל מי שאוהב את תכונת האדם בשל הגינותה, יתמיד בכך כל ימי חייו, שהרי ריתק עצמו למה שהוא מתמיד. והנה הנוהג שלנו — לבחון את המאהבים בחון היטב ודקדק, וליענות לאלה, אך להתחמק מה־ללו. ועל כן הוא מעורר את האהבים שיהו רודפים, ואת האהו־בים שיהו בורחים, וכך הוא עורך תחרות ובוחן, עם איזה סוג מהשניים נמנה האוהב, ועם איזה — האהוב. והנה מטעם זה מוחזק לחרפה: קודם־כל, להילכד במהרה — שכן ראוי שיעבור זמן־מה, שהרי הזמן, כך סבורים, מיטיב לבחון את רוב הדב־רים; וחרפה שניה, להילכד מחמת כסף ומחמת שררה, הן כש־אדם יירתע מפני לחצו של השליט ומתוך כך לא יחזיק מעמד,

הן כשיוענק לו כסף ושררה, ולא יבזז לאלה. שהסברה היא, כי שום דבר מאותם הדברים אינו נראה בר-קיימא ומתמיד, מלבד מה שלא תצמח מתוכם ידידות אצילה. רק דרך אחת נותרה לאהוב, אפוא, לפי מנהגנו, אם יש את נפשו להיענות למאהבו כיאות. שהנה כשם שאמרנו על המאהבים, שהנכונות לשרת את האהוב כל שירות שבעולם איננה חנופה בעינינו, ולא תגונה, כן נותרה לנו עוד עבדות אחת שאדם מקבל עליו מרצונו ולא יגונה: העבדות לשם הסגולה הטובה. שכן נוהג במדינתנו המנהג הזה: מי שנכון לשרת את חברו מתוך אמונה שישביח על ידיו באיזו חכמה שהיא, או בכל חלק אחר מחלקי הסגולה הטובה, — לא תיחשב לו עבדות זו שמרצון לא לחרפה ולא לחנופה. יש, אפוא, לאחד את שני הדינים הללו, זה שנוהג לגבי אהבת הנערים וזה שנוהג לגבי אהבת החכמה ושאר הסגולה הטובה, ורק כך תיף ההיענות של האהוב למאהבו. שאם ייפגשו מאהב ואהוב, וכל אחד — דינו בידו: זה — שזכותו היא לשרת כל שירות שבעולם לאהוב הנענה לו; וזה — שזכותו היאאות בכל למי שעושה אותו חכם וטוב; ואם הלה — יש בכוחו לקדם אדם אלי תבונה ושאר הסגולה הטובה, וההוא — עז רצונו להגיע בעזרתו של זה לכלל חינוך וחכמה למיניה, — אזי, מקום שיתאחדו שני הדינים האלה יחדיו, ורק במקום זה בלבד, נאה לו לאהוב שיענה למאהבו, ואילו בכל מקום אחר לא יהא זה נאה ולנוכח המטרה הזאת — הרי גם המרומה אינו נוחל חרפה; ואילו כל מטרה אחרת — חרפה בצדה, למרומה ולשאינו מרום מה. שכן מי שדימה את מאהבו עשיר, ונענה לו למען העושר, אך לא קיבל מאומה, משום שנתברר כי עני הוא המאהב, לא תהא חרפתו קטנה משהיתה, אילו קיבל ממון מידו. שכן הוכיח בעליל, כי במידה שהדבר תלוי בו, ישרת לשם ממון כל שירות לכל אדם, ודבר זה אינו מן הנאים. ולפי אותו היקש: מי שדימה כי מאהבו איש טוב, ונענה לו על מנת שישביח גם הוא מכוח ידידות המאהב, ונמצא מרומה, באשר יתברר כי הלה גרוע הוא

ואין בו סגולה טובה, אף על פי כן יהא בה בטרמית זו משום תהילה למרומה. כי שוב הראה גם איש זה בעליל, שלמען סגור לה טובה ולמען ישביח נכון הוא לגמול כל טובה לכל אדם, ואין לך דבר נאה מזה. נמצא שמכל מקום נאה כל היענות שמטרתה: סגולת הטוב. זהו הארוס שבצד האלה השמימית, וגם הוא שמימי ורב-ערך למדינה ולפרט, באשר הוא מחייב גם את האהוב עצמו וגם את האהוב שירבו לשקוד על סגולה טובה. וכל ארוס אחר שייך לאלה האחרת, לעממית. אלה הדברים, אמר, "שמניה וביה יכולני למסור לך, פידרוס, בעניינו של ארוס".

לאחר שפסו דברי פאוסאניאס — שכן מלמדים אותי הסופיסטים לדבר לשון נופל על לשון — אמור היה אריסטופאנס לנאום, כפי מה שסיפר אריסטודימוס, אולם מחמת אכילה יתירה או מסיבה אחרת היה מגהק, ולא יכול לנאום. ולפיכך אמר — שכן במקום שלאחריו היה מסב אריסטומאכוס הרופא: "הוי אריסטומאכוס, מצוה עליך להפסיק את גיהוקי או לנאום במי קומי, עד שייפסק מאליו". ואריסטומאכוס השיב: "גם זאת וגם זאת אעשה. שכן אדבר במקומך, ואתה, משייפסק הגיהוק, במקומי. ובזמן שאדבר, אולי ייפסק לך, כשתכלא שעה יתרה את הנשימה. ואם לאו, תגרגר במים. ואם הוא עקשן ביותר, טול איזה דבר בו תוכל לגרות את חוטמך, והתעטש. ואם תתעטש פעם זו פעמיים, ודאי ייפסק, אפילו הוא עקשן ביותר". — "דבר-נא מיד", אמר אריסטופאנס, "ואני אעשה כדברייך".

ואלה היו דברי אריסטומאכוס: "מאחר שפאוסאניאס פתח דבריו כיאות, אך לא סיימם כצורכו של ענין, דומני שעלי להשתדל להביא את נאומו לכלל סיום. שכן דומני בצדק הבחין בין ארוס לארוס: אך נראה לי שמתוך אומנותי, היא חכמת הרפואה, נמצאתי למד שלא זו בלבד שארוס מעורר את נשמות בני האדם על תאנשים היפים; הריהו מעורר גם על שאר דברים, והוא מצוי גם באחרים: בגופי כל בעלי החיים, בצמחי האדמה, ואם לומר את הדבר בפה מלא: בכל הקיים; כה גדול ומופלא האל,

וידו בכל מעשה של אנוש ואלוה. ואפתח ברפואה, כדי לחלוק כבוד לאומנותי. שאמנם מצוי אותו ארוס כפול בטבעו של הגוף. הרי בריאותו וחוליו של הגוף שניים הם לכל הדעות, ושונים זה מזה; ודברים שונים זה מזה, גם יאוו ויאבהו דברים שהם שונים אלה מאלה. אחד הוא, אפוא, ארוס המעורר את שבריא הוא, ואחר — המעורר את אשר חולה. וכשם שמקודם אמר פאוסאניאס, כי יפה להיענות לטובים שבאנשים, וחרפה — לפרוצים, כן גם בגופים: יפה הוא, וחובה על האדם, להיענות למה שטוב ובריא בכל גוף וגוף, והיענות זו נקראת, רפואה; ואילו חרפה היא להיענות למה שרע וחולה, וכלפיו חייב לתת אכזר כל הרוצה להיות אומן במלאכתו. שכן הרפואה, אם להגיד דירה על רגל אחת, אינה אלא בקיאות בארטיקה של הגוף מבחינת מיליו והרקתו, ומי שמבחין בתשוקות אלה את הארוס היפה ואת זה המגונה, הריהו חכם בחכמת הרפואה מאין כמוהו; ומי שגורם לחילופם, עד שבעזרתו יקנה לו אדם ארוס אחד במקום משנהו, ומי שיודע לנטוע אהבה במי שאין לו האהבה הדרושה, ולעקור מתוכו את המצויה, הרי זה אומן מובהק. שכן הרופא צריך שיוכל להביא לידי ידידות ואהבת-גומלין אותם היסודות בגוף שהם שנואים זה על זה ביותר; והלא שנוא ביותר הוא מה שמנוגד ביותר: הקר לחם, המר למתוק, היבש ללח וכל כיוצא בזה. ובתוך יסודות אלו ידע אבי אבותי, אסקליפיוס, לנטוע אהבה ואצוה, כמו שאומרים המשוררים הללו ואני מאמין להם, — וכך כונן את אומנותנו. ועל כן, כפי שאמרתי, מונת הגת הרפואה כולה בידי האלוה הזה, וכן הגימנאסטיקה והחק לאות. שלגבי המוסיקה ודאי יבין כל אחד שיתן דעתו עליה אך במעט, כי גם דינה כך; וזאת היתה — אולי — גם כוונתו של היראקליטוס, אף על פי שלא ביטא אותה כראוי במלים אשר בחר. שכן הוא אומר כי, האחד יתלכד תוך מחלוקת עם עצמו, כהארמוניה של קשת ושל קתרוס. אך אין זה אלא חוסר-הגיון. לומר על הארמוניה שהיא חולקת על עצמה, ומוסיפה וקיימת

מתוך יסודותיה החולקים זה על זה. אלא שאולי היה רצונו לומר, כי מהקול החד והעב, שקודם היו חלוקים, והובאו לאחר-מכן לכלל תואם בכוח אומנות-המוסיקה, נתהוותה הארמוניה. שהארמוניה היא צליל-שביחד, וצליל-שביחד הריחו התאמת-מה, ואי אפשר שתקום התאמה מתוך דברים החולקים זה על זה. כל עוד מחולקים הם. ואת המחולק ובלתי מתואם אין להביא לכלל הארמוניה. וגם דינו של הקצב כך: הרי לפני היות קצב, חלוקים המהיר והאיטי, וכרפואה שם, כן מקנה כאן המוסיקה לכל אלה הקצב לעולם. וכרפואה שם, כן מקנה כאן המוסיקה לכל אלה את ההתאמה, ונוטעת בהם אהבת גומלין ואצוה. והנה גם המוסיקה נמצאת בקיאות בארטיקה: בזו השואפת להארמוניה וקצב, ובהתחברות זו של הארמוניה וקצב לא קשה להבחין את התשוקות הארטיטיות, ואין כאן הארוס הכפול. אבל בשעת שבאים להשתמש בקצב ובהארמוניה לפני האנשים, אם אגב יצירה, — חיבור-נעימה קוראים לכך — אם אגב שימוש נכון בלחן ובמשקל שכבר נתחברו, וזהו מה שנקרא, חינוך מוסיקאלי, — כי אז מתגלה גם כאן אותו קושי, ויש צורך באומן טוב. שתנה חוזר כאן אותו פסוק, כי יש להיענות למתוקנים שבאנשים ולתחשב עם הארוס שלהם, ואגב כך ישביחו גם אלה שעדיין אינם מתוקנים; וזהו הארוס הנאה והשמימי, השייך למוסה אוראניה²¹. אבל את הארוס של פולימניה, הוא העממי, יש להגיש בזהירות אל מי שמגישים אותו, כדי קצירת ההנאה שבו, אך בלא שיליד כל פריצות, כמו שבאומנות שלי לא קל לו לרופא להשתמש במידה הנאותה באותן התאוות הנוגעות באומ-

²¹ יא בדברו על סוגיית המוסיקה, שם אריכסימאכוס במקום, אפרודיטי אוראניה ("השמימית") את המוסה שגם היא שמה כך, ולהלן במקום אפרודיטי העממית את המוסה פולימניה, שפירוש שמה המילולי הריחו בעלת השירים המרובים. וזהו זה (של "ריבוי הזמירות" עם האהבה העממית) מסתבר בנקל מיחסו של אפלטון אל המוסיקה המתפרש בפוליטיאה.

נות-הבישול, כדי קצירת ההנאה שבהן, בלא שיביאו מחלה, ובכן, גם במוסיקה וגם ברפואה ובכל שאר המעשים, האנושיים והאלוהיים, יש להשגיח בנזידה שהרשות נתונה, על אותם שני ארוס, שכן שניהם מצויים בכל אלה, שהנה גם במערכת של תקופות השנה יימצאו שניים אלה בשפע, ושעה שהארוס המת-קו ייקלע בין אותם היסודות שהזכרתי זה-עתה: בין החם והקר ובין היבש והלח, והם יגיעו לכלל הארמוניה ומיזוג מיושב, — כי אז יביאו בידם ברכת שמיים ובריאות לאדם ולכל החי והצומח, ולא עוולתה במ; ואילו שעה שבין תקופות השנה יתחזק אותו ארוס שהפריצות בצדו, אזי ירבו כליון ועוול. כי מכאן באות מגפות לעולם, וכיוצא בהן מחלות משונות לרוב, לבעלי החיים ולצמחים. שכן גם כפור וגם ברד וגם שדפון — יסודם בתאותנות היתירה ובפריקת העול של תשוקות ארוטיות הדדיות מעין אלו שמכיר המדע אשר דן גם בתנועות הכוכבים וגם בתקופות השנה, ושמו — חכמת התכונה. — יתר על כן: גם כל הקרבנות והעניינים שעליהם ממונה המאנטיקה, דהיינו — המשא והמתן ההדדי בין אלים ובני אדם, — כל זה אינו עוסק למעשה אלא בשמירתו וריפוי של ארוס. שלא באה חטאה לעו-לם אלא מתוך שאדם אינו נענה לארוס המתוקן, ואינו מכבד ומעריץ אותו בכל מעשיו, אלא את ארוס השני, הן לגבי הוריו החיים והמתים, הן לגבי האלים. והוא הוא אשר הוטל על המאנטיקה: להשגיח על אוהבים אלו ולרפאם; והנה נמצאה גם המאנטיקה מלאכת מחשבת היוצרת ידידות בין אלים ובני אדם, באשר היא בקיאה באותה ארוטיקה אנושית אשר פניה לדין-אלים ולחסידות.

כה רב וגדול, — לא כי, כולל-כל הוא כוחו של ארוס כולו; אבל אותו ארוס הפועל ביישוב-דעת ובצדקה, בקרבנו ובקרב הא-לים, — הרי כוחו גדול ביותר, ומביא לנו אושר מלא: שנהיה מסוגלים להתהלך בידידות איש עם רעהו, וכן עם האלים הנע-לים מאתנו. ואולי החסרתי גם אני דברים הרבה בתהילה זו

שקשרתי לארוס, ושגגה היא לי. ואם חסרתי דבר-מה, מוטל עליך, אריסטופאנס, למלא את החסר. או אם יש בדעתך להלל את האל בכל דרך אחרת, הללה-ו-נא, שהרי גם פסק הגיהוק בפיד".

כאן, סיפר אריסטודימוס, פתח אריסטופאנס ואמר: "אמנם הוא פסק, אך לא לפני שטיפלתי בו דרך עיטוש. ותמהתי כיצד מת-אווה החלק המתוקן של הגוף לרעשים וגירויים כגון עיטוש זה; שהרי בן-רגע פסק, לכשטיפלתי בו בזה".

ואריסטומאכוס אמר: "בחירי אריסטופאנס, התבונן-נא במעשה שבידך: קודם נאומך אתה מתלוצץ בי, ובעל-כורחי אתה עושה אותי משגיח על דברייך, שמא יהא גם בהם משהו מגוחך; והרי יכולת לנאום באין מחריד!"

ואריסטופאנס צחק ואמר: "צדקת, אריסטומאכוס, ויהא-נא מה שאמרתי כאילו לא אמרתי. אפס כי לא תשגיח בי; שאמנם לא מפני כך אני חושש, שמא מגוחכים יהיו הדברים שאשמיע, — שהרי בכך יהא משום יתרון, ושייכות למוסה שלי, — אלא חוץ-ששני שמא יהיו נלעגים". — "לאחר שירית חצך", אמר, "אריסטופאנס, אומר אתה לברוח: אך שים-נא לבך לענין, והבר כאדם העתיד ליתן דין-וחשבון על דבריו; ואולי, אם ייטב הדבר בעיני, אניח לך שתימלט".

"ואמנם, אריסטומאכוס", אמר אריסטופאנס, "יש בדעתי לדבר בדרך אחרת, לא בשלך ולא בשל פאוסאניאס. שכן לי נראה כי בני האדם לא הרגישו כלל בכוחו של ארוס, שאילו הרגישו, היו מקימים לו מקדשים גדולים ביותר, שלא כנוהג עכשיו, ששום דבר מהדברים האלה לא נעשה לאותו אלוה הראוי לכך למעלה מכל אחר. שכן אין אלוה אוהב-אדם כמותו, ואין כמותו עוזר ורופא לבני האדם באותם החליים שריפויים יצמיח למין האנושי אישר גדול שאין למעלה הימנו. לפיכך אשתדל לתאר לכם את כוחו, ואתם תורו לאהרים. —

קודם-כל עליכם ללמוד מהו הטבע האנושי, ומהו שאירע לו.

שלפנים לא היה טבענו כמות שהוא עכשיו, אלא שונה מזה. רא-
שית כל היו המינים של בני האדם שלושה, ולא שניים כמו עכ-
שיו. זכר ונקבה; כי גם מין שלישי היה בגמצא, מעורב משניים
אלה; כעת רק שמו נותר לפליטה, ואילו הוא עצמו נעלם. שאז
היה מין אנדרוגינוס, אשר צורתו ושמו היו מורכבים משניים
אלה, מהזכר והנקבה, ועכשיו — איננו עוד, ושמו בלבד נשאר
כשם גנאי. — שנית: צורתו של כל אדם היתה עגולה כולה;
גבו וחזהו היו עשויים במעוגל, וארבע ידיים היו לו, ורגליים
כמספר ידיו, ועל צווארו המעוגל ישבו שני פרצופים, שווים
זה לזה בכל; ושני פרצופים אלה שפנו לצדדים הפוכים היו
מחוברים בראש אחד, וכן היו לו ארבע אזניים וערות שתיים;
ובהתאם לכך תוכלו לשער בנפשכם את שאר אברי גופו. והיה
הולך, כמונו עכשיו, בקומה זקופה, לכל צד שרצה; אך שעה
שביקש לרוץ מהר, עשה כדרך הלוליונים שהם זורקים רגליהם
כלפי מעלה ומתנועעים במעגל, ובהישענם בזה אחר זה על
שמונת האברים שהיו להם בימים ההם, התקדמו אנשים אלה
אגב גלגול במהירות רבה, והסיבה לקיום שלושת המינים ול-
טיבם זה — שראשית מוצאו של הזכר היה מן השמש, של
הנקבה — מן האדמה, ושל המין שהיה לו חלק בשניהם — מן
הלבנה, שהרי גם הלבנה יש לה חלק בשני אלה. ולכן גם היו
מעוגלים, הם וצורת הליכתם, בשל הדמיון שהיו דומים להו-
ריהם. ונוראים היו ברוב כוחם וחזקתם, וברום לבבם תקפו את
האלים. והנה באנשים הללו מדבר חומירוס בספרו על אפיאל²²
תים ואוסוס²³ שניסו לעלות לשמיים כדי להילחם באלים. וזיוס
והאלים האחרים טיכסו עצה מה יעשו להם, ולא מצאו. שכן
להרגם לא יכלו ולהכותם ברעם כמו את הגיגאנטים ולכלות את

²² הענקים בני פוסידון שהחזיקו את אריס במעצר במשך שלושה עשר
חדשים, וגיבבו את ההרים אולימפוס, אוסה ופיליון זה על זה, כדי להש-
תער על השמיים; נהרגו בידי אפולון. (חומירוס, אודיסאה 11, חרוזים
305—320).

מינם. — שממילא היו כלים גם הכיבודים והקרבנות שבאו להם
מידי האנשים, — וכן אי אפשר היה להשאירם ברשעותם. הע-
מיק זיוס לחשוב, עד שאמר לבסוף: דומני שמצאתי עצה, כיצד
יתקיימו בני האדם, ומהיותם חלשים יותר יחדלו מחוצפתם.
שהנה, אמר, כעת אחתוך אותם לשניים, וממילא יהיו חלשים
יותר, אף תועלת יתר נפיק מהם, מאחר שיתרבה מספרם. בקו-
מה זקופה יהלכו על שתיים; ואם עוד יוסיפו לנהוג בחוצפה
ולא יאבו לשקוט, אחזור, אמר, ואחתכם לשניים, ויהו מקפצים
על רגל... זאת, כחוגגים בחג-דיוניסוס²⁴. לאחר שדיבר כן, חתך
את בני האדם לשניים, כחתוך אגסים קודם שייכבשו, או כבי-
צים הנחתכות בשערה. ומדי חתכו אחד מהם, ציווה על אפולון
שיהפוך לו את הפנים ומחצית הצואר כלפי החתך, למען יסתכל
האדם בחתכו, וממילא יהא מתוקן יותר; וציווה שירפא את
השאר. והלה הפך לאדם את הפנים, וכדרך שמושכים עורו של
כיס אשר נתכווץ, כן משך לו את העור מכל הצדדים על פני
מה שמתקרא עכשיו, בטן, ובאמצע הבטן קשרו יחדיו בקשר
אחד שמכאן ואילך נקרא, טבור. כן חיבר את החזה והחליק בו
את רוב הקמטים, בכלי שבכמותו מחליקים הסנדלרים את קמטי
העורות על גבי האמום; רק על הבטן וסביב לטבור השאיר
קמטים מספר, זכר למעשה שאירע לאדם בימי קדם. — והנה
לאחר שנחתך טבעו של האדם לשניים, התעגגע כל חצי לחציו
השני והתרועע אתו; והיו מחבקים זה את זה בזרועותיהם ומ-
גפפים איש את רעהו, ומתשוקתם להיעשות חטיבה אחת היו
מתים ברעב ואפס מעשה, כיון שלא רצו לעשות דבר בנפרד.
וכל אימת שנפטר אחד החצאים והשני נשאר בחיים, ביקש לו
הנשאר חצי אחר והיה מגפפו, בין שנודמן לו חציה של אשה
שלימה, — וחצי כזה נקרא עכשיו, אשה, — ובין חציו של
גבר; וכך היו כלים ותולכים. והנה ברוב רחמיו מתקין להם

²⁴ תחרות בחג-דיוניסוס שבאתונה: היו מקפצים על רגל אחת על גבי
נאד יין שהיה מרוח בשמן.

[191—192]

זיוס עצה אחרת, ומעתיק את מבושיהם לפנים, — שעד אז היו הללו נתונים כלפי חוץ, ובני האדם לא היו מזדווגים ומולידים זה בתוך זה, אלא בתוך האדמה, כמו הצרצורים;²⁴ והנה עמד והעתיק מבושיהם לפנים, ובדרך זו ניתן להם להוליד זה בתוך זה, זכר בתוך נקבה, והיה כאשר יתחבקו, וגבר — נזדמנה לו אשה, כי אז יולידו ויקימו זרע, ואם גבר נזדמן לו גבר, לפחות יבואו בהתחברותם לידי שביעה, ויחדלו זה מזה ויפנו למעשים וידאגו לשאר צרכי החיים. — ובכן, מאז ומעולם נטועה בבני האדם אהבת איש אל רעהו, שהיא מלכדת את הטבע הקדום ומנסה לעשותו אחד מתוך שניים, ולהעלות ארוכה לטבע האנושי. וכל אחד מאתנו הריהו חלקו השני של אדם אחר, ושניהם חתיכים לאורכם כמו הפוטיות;²⁵ שניים מאחד. לפיכך מבקש כל אחד תמיד את החלק השייך אליו, וכל הגברים שהם חתיכה של אותו מין מורכב שנקרא אז אנדרוגינוס, הרי הם אוהבי נשים, ורוב המנאפים מוצאם מהמין הזה, וגם כל אותן הנשים שהן אוהבות גברים וניאופים — מהמין הזה יצאו. אך אלה מבין הנשים שהן נתח-אשה, אינן מרבות לשים לב לגברים, והן מופתות יותר כלפי הנשים; ממין זה יצאו, נשי-נשים, ואותם הגברים שהם נתח-זכר, ירדפו אחרי הזכר, וכל עוד נערים הם, יחבבו את הגברים, שהרי מהזכר נחתכו, וישמחו בשכבם עם הגברים ובהיותם חבוקים עמהם, ואלה הם הטובים שבנערים ובעלמים, שהרי הם גבריים ביותר מטבע-ברייתם. ואמנם יש הקוראים להם חסרי-בושה, ושקר הוא. שאין הם עושים את אשר הם עושים מתוך חסרון בושה, אלא מתוך שהם אמיצי-רוח וגבריים וסבר-פניהם סבר-גבר, והם נמשכים אחרי הדומה להם. וראיה גדולה לכך: רק כאלה פונים, משיתבגרו, אל ענייני המדינה. ולאחר שיהיו לאנשים, יהפכו לאוהבי נערים, ומטבעם

²⁴ המסילים את ביציהם לתוך האדמה, והיו לאתונאים סמל האוטוכטוניה — כיון שנראה היה, כי הארץ עצמה יולדת אותם.

²⁵ מין דג שטוח; באנגלית: Plaice.

[192—193]

אין הם שוקדים על נישואים והקמת זרע, אלא שהחוק מכריחם לכך, לדידם, דים שיראו חיים זה עם זה בלא לשאת אשה. ואיש אשר כזה — לעולם יתא אוהב-נערים ואוהב-ידידים, כאשר ימשך תמיד אחר שאר-בשרו. ושעה שאוהב-הנערים או כל אדם אחר יפגוש בעצם מחציתו שלו, אזי לפלא יהי שיעור הזעזוע שיזעזעו בשל ידידות, השתייכות ואהבה, ואם לומר את הדבר בפה מלא: לעולם לא יסכימו להיפרד זה מזה אף לזמן קצר. ועם היותם חיים איש עם רעהו כל ימיהם — כך הם עשויים שאין בפיהם אף לומר מהו שהם מבקשים זה מיד זה. שאיש לא יעלה על הדעת שמבוקשם הוא תאוות הבשר, כאילו בגללה יתחברו יחדיו בחדווה ושקידה גדולה כל כך. אלא ברור שבדבר-מה שונה מזה רוצה נשמת כל אחד מהשניים, ואינה מוצאת לומר מהו, אך מנסה לנחש את שהיא רוצה, ורומזת על כך בלשון חידה. ובשעה שהם שוכבים יחדיו, אילו ניגש אליהם היפיסטוס, וכלי עבודתו בידו, והיה שואל: 'מהו דבר זה, בני אדם, שרוצים אתם להשיגו איש מיד רעהו?' — לא תהא תשובה בפניהם; ולו היה חוזר ושואל: 'כלום לא לכך אתם משתוקקים, שתחיו מאוחדים ככל האפשר, עד שלא תחסרו זה את זה, לא בלילה ולא ביום? שאם זאת תשוקתכם, נכון אני להתיך ולרתך אתכם יחדיו, עד שתיעשו חטיבה אחת, וכל ימיכם תחיו שניכם כאחד בצוותא, ולאחר שתמותו, תהיו גם בשאול אחד ולא שניים, ולא תיפרדו במותכם? ראו-נא אם לכך אתם מתאווים, ואם תנוח דעתכם, כשיעלה לכם כך?' — ידענו שכל אחד מהם שהיה שומע כך, לא היה מכחיש את הדבר, ולא היה רוצה בשום דבר אחר, אלא יהא סבור שאכן שמע אותו דבר אשר השתוקק לו מזמן; להתחבר ולהירתך אל אוהבו, עד שמשניים ייעשו אחד. וסיבת הדבר — שכך היה טבענו הקדום, והיינו שלמים. והנה התשוקה לשלימות, והרדיפה אחרית, נקראת בשם ארוס. וכפי שאמרתי: לפנים היינו אחד, ועכשיו פיזר אותנו האל בשל רש-

עוֹתָנוּ, כִּדְרֵךְ שֶׁהִסְפָּאֲרֵטָאִים פִּיזְרוּ אֶת אֲנָשֵׁי אֲרֶקְאָדִיָּה²⁰, וְצִפְיָה
הַסִּכְנָה, שֶׁאִם לֹא נִנְהַג בְּאֵלִים כְּשׁוֹרָה, שׁוֹב נִיגוֹר לִשְׁנָיִם, וְנָתַן
לְאוֹרֶךְ הַחוּטִם, וְנָתַן כְּקוֹבִיּוֹת הַחֲצִיּוֹת²¹, וְעַל כֵּן חָיִיב כָּל אָדָם
לְעוֹרֵר אֶת חֲבֵרוֹ לִירֵאָת הָאֱלִים, לְמַעַן נִימְלֹט מִזֶּה וְנִזְכֶּה בָּזֶה;
וְהָרִי הַמִּשְׁנִיא אֶת אֲרוֹס מִנְהִיג וּמִפֶּקֶד, נִגְדוּ בֵּל יַפְעַל שׁוֹם אָדָם —
יְדִידֵי הָאֵל וּבְנֵי בְרִיתוֹ, נִזְכֶּה לְמִצּוֹא אִישׁ אִישׁ אֶת הָאֱהָבָה שֶׁהוּא
בְּשֵׁר מִבְּשָׂרוֹ, — דְּבַר שֶׁבִדְרוֹנוֹ זֹכִים לוֹ רַק מוֹעֲטִים, וְאַל־נָא
יִהְיֶה לְאִרִּיבְסִימָאכּוֹס בְּדַבְרִי, וְיִכְנִיס בֵּהֶם אֶת הַכּוֹנוֹהַ כְּאִילוֹ דִּי־
בְּרִיתִי בַּפּאֹסְאֲנִיאִס וְאַגָּאֲתוֹן, — שְׂאוּלִי בְּאֵמֶת גְּמִינִים גַּם הֵם עִם
הַלָּלוּ, וְשִׁנִּיהֶם זִכְרִים מִטְּבַע בְּרִייתָם, — אֲלֹא שְׂאוּלִי מְדַבֵּר בְּכֻלּוֹ
שֶׁל הַדְּבַר, בְּכָל הַגְּבָרִים וְהַנְּשִׁים, וְאוֹמֵר שֶׁהִמִּין הָאֲנָשִׁי יִהְיֶה
מְאוֹשֵׁר, אִם נִבְיֵא אֶת הָאֱהָבָה לְכָלִּל שְׁלִימוֹת, וְאִם כָּל אֶחָד יִזְכֶּה
לְאוֹתוֹ אֱהָבָה שֶׁהוּא בְּשֵׁר מִבְּשָׂרוֹ, וְיִשׁוּב לְהוֹוִיתוֹ הַקְּדוּמָה, וְאִם
זֶהוּ הַטוֹב מִכָּל, הָרִי שֶׁעֲכָשִׁיו, בְּדוּוֹה, יֵהָא טוֹב מִכָּל, מַה שֶׁהוּא
קָרֹב לָזֶה בִּיּוֹתֵר; הֵיִינוּ — שִׁיזְכֶּה אָדָם בְּאֱהָבָה לְפִי רֹחוֹ, וְאִם
יֵשׁ אֶת נַפְשָׁנוּ לְזֹמֵר לְאַלּוֹהַ הַמִּבְיָאֵנוּ לִידֵי כָךְ — כִּי אִזּוֹ בְּצֶדֶק
נִזְמַר לְאֲרוֹס, שֶׁלִּפִּי שְׁעָה עוֹזֵר לָנוּ עֲזָרָה מְרֻבָּה מְאֹד וּמוֹלִיכֵנוּ
אֶל מַה־שְּׁשִׁיךְ־אֱלִינוּ, וְלַעֲתִיד לְבֹא הוּא נוֹתֵן לָנוּ תְּקוּוֹת גְּדוֹלָה
לוֹת; שֶׁאִם נִירָא אֶת הָאֱלִים, יִשְׁיבֵנו אֶל הוֹוִיתָנוּ הַקְּדוּמָה, יִרְפָּאֵנוּ
וְיַעֲשֵׂנוּ שְׁלוּוִים וּמְאוֹשְׁרִים.

זֶה הַנֶּאֱמָר שְׁלִי, אֲמַךְ, אֲרִיבְסִימָאכּוֹס, עַל אֲרוֹס; שׁוֹנָה מִשְׁלֶךְ.
וְכִפִּי שְׁבִיקְשִׁתִּי מִמֶּךָ, אֶל־נָא תִתְּלוּצֵץ בּוֹ, לְמַעַן נִשְׁמַע גַּם מִפִּי
הַנּוֹתָרִים מַה בְּפִי כָל אֶחָד וְאֶחָד; אוֹ בִּיתֵר דִּיּוֹק; מַה בְּפִיהֶם
שֶׁל שְׁנָיִם אֱלֹהִים; מֵאַחֵר שֶׁלֹּא נִוְתָרוּ אֲלֵא אֲגָאֲתוֹן וְסוֹקְרָאֲטֵס.

²⁰ דְּעוֹת הַמְּלֻמָּדִים נִתְחַלְקוּ בְּשִׂאלָה, לְאִיזָה מְאוֹרַע הִיסְטוֹרִי יֵשׁ לִיחַס אֶת
הַהֶעֱרָה הַזֹּאת, וְאִין כָּאֵן הַמְּקוֹם לְהִיכָנֵס לְפִרְטֵי הַפְּלֻגָּתָא.

²¹ שְׁשִׁימְשׁוּ סִימְנֵי הִיכֵר בֵּין מִשְׁפָּחוֹת הַקְּשׁוֹרוֹת זוֹ לָזוֹ בְּקִשְׁרֵי הָאַרְחָה
וְיִידִידוֹת.

„אֶעֱשֶׂה כְּדַבְרִיךָ“, הָשִׁיב אֲרִיבְסִימָאכּוֹס, לְפִי מַה שִּׁסִּיפֵר לִי
אֲרִיסְטוֹדִימוֹס; „וְאִמְנֵם גַּם נִהְיִיתִי מִנְאוּמָךְ, וְלֹאֵל יִדְעֵתִי מַה
גְּדוֹל כּוֹחַם שֶׁל סוֹקְרָאֲטֵס וְאַגָּאֲתוֹן בְּאַרְטִיָּקָה, חוֹשֵׁשׁ הֵייתִי שְׂמָא
לֹא יִהְיֶה לָהֶם פֶּתַח־חֹן־פֶּתַח, לְאַחַר שֶׁפַּע הָאֲמָרִים לְמִינִיהֶם, אוֹלָם
כִּיּוֹן שִׁידְעֵתִי כּוֹחַם זֶה, אִין בְּלִבִּי כָּל חֲרָדָה“. וְסוֹקְרָאֲטֵס אָמַר;
„שֶׁכֵּן עֲמַדַּת יִפָּה בְּתַחֲרוֹת, אֲרִיבְסִימָאכּוֹס, אֲבָל לוֹ אֶתָּה בְּמִקְוִי
עֲכָשִׁיו, אוֹ בִּיתֵר דִּיּוֹק; בְּמִקְוִם שְׂאֲמָצָא בּוֹ לְאַחַר שֶׁגַּם אֲגָאֲתוֹן
יִצְטִיךְ בְּנִאוּמוֹ, כִּי אִזּוֹ הִיָּה גּוֹפֵל עָלֶיךָ פַּחַד גְּדוֹל, וּמִצְבָּךְ הִיָּה
דוּמָה בְּכָל לְמִצְבֵּי כַּעַת“.

„רְצוֹנֶךָ לְהַשְׁקוֹתֵנִי סֶם־כְּשָׁפִים, סוֹקְרָאֲטֵס“, אָמַר אֲגָאֲתוֹן, „לְמַעַן
אֲדַמָּה בְּנַפְשִׁי כְּאִילוֹ קָחַל הַשּׁוֹמְעִים מִחֻכָּה בְּכִלְיוֹן עֵינַיִם לְנֶאֱמָר
מִצּוֹן שְׂאֲשֻׁמִּיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ אֲבֹא בְּמִבּוֹכָה“.

„אֲכֹן, אֲגָאֲתוֹן“, אָמַר סוֹקְרָאֲטֵס, „שֶׁכֵּחַן הֵייתִי, אִילוֹ הָעֲלִיתִי עַל
דְּעָתִי שֶׁתִּבְּאוּ בְּמִבּוֹכָה בְּגִלְלוֹנִי, שְׂאֲנוּ מוֹעֲטִים כָּל כָּךְ, לְאַחַר
שֶׁרָאִיתִי אֶת אוֹמֶץ־לִבְךָ וְרוֹם־רוּחְךָ, שְׁעָה שְׁעָלִית עַל הַבִּמָּה עִם
הַשְּׁחָקָנִים שְׁלֶךְ, וְהַשְּׁקַפַּת נִכְחַךְ מוֹל קָחַל צוּפִים גְּדוֹל כָּל כָּךְ,
בְּעַמְדֶּךָ לְהַצִּיג לְפָנֵיהֶם אֶת יִצִּירְתְּךָ, וְלֹא נִפְלָה עָלֶיךָ שׁוֹם אִימָה“.
„וְכִי מַה, סוֹקְרָאֲטֵס“, אָמַר אֲגָאֲתוֹן; „כֻּלּוֹם לְדַעְתְּךָ נִתּוֹנִים עֲשֶׁ־
תּוֹנוֹתִי לְקַהֲל־הַצּוּפִים עַד כִּדִּי כָךְ, שְׂאִינִנִּי יוֹדַע כִּי כָּל בְּרִי־
דַּעַת — יוֹתֵר מִשְׁמִסּוֹכְנִים לוֹ שׁוֹטִים מְרֻבִּים מִסּוֹכְנִים לוֹ גְּבוֹרֵ־
נִים מוֹעֲטִים?“

„לֹא הֵייתִי נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה“, אָמַר, „אֲגָאֲתוֹן, אִילוֹ הֵייתִי מִיִּחַס לֶךְ
מִחֻשְׁבָּה שֶׁל עִם הָאָרֶץ; יוֹדַע יִדְעֵתִי שֶׁאִם יוֹדְמָנוּ לֶךְ אֲנָשִׁים
חֲכָמִים בְּעֵינֶיךָ, תִּחְשָׁשׁ לָהֶם הֶרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְמְרֻבִּים, אֲךָ
שְׂמָא אִין אֲנַחְנוּ אֲנָשִׁים כְּאֵלָה; שֶׁהָרִי גַּם אֲנוּ הֵיִינוּ בְּאוֹתוֹ מַעֲמַד,
וְהֵיִינוּ מִן הַמְּרֻבִּים? אוֹלָם אִם חֲכָמִים יוֹדְמָנוּ לְפָנֶיךָ, וְדָאִי תִת־
בֵּיִישׁ מִפְּנֵיהֶם, אִם סְבוֹר תִּהְיֶה שֶׁהַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר בִּידְךָ — מְגוֹנָה
הוּא? אוֹ מַה דַּעְתְּךָ?“

„כְּדַבְרִיךָ כֵּן הוּא“, אָמַר.

„וּמִפְּנֵי הַמְּרֻבִּים לֹא תִתְּבִיִּישׁ, אִם סְבוֹר תִּהְיֶה שְׂאֵתָה עוֹשֶׂה דְּבַר

מגונה? ופידרוס נכנס לשיחתם ואמר: "אגאתון יקירי, אם תשיב לסוקראטס, לא יהיה איכפת לו עוד מה יעשה כאן — ובלבד שיש לו בר-שיחה, וכל שכן — אחד יפה! ואמנם ברצון ארוס, ולדרוש מיד כל אחד מכם את נאומי. ובכן, ישלמו-נא השניים חובתם לאלוהי, וישוחחו לאחר מכן!"

"צדקת, פידרוס", אמר אגאתון, "והריני מוכן ומזומן לנאום נאומי; שעם סוקראטס עוד אמצא לשוחח פעמים רבות. וקודם-כל רצוני לומר, כיצד עלי לדבר, ולאחר מכן — אדבר. שדומני כי כל הנואמים שדיברו עד כה, לא היללו את האלוהי, אלא את אושרם של בני האדם, בשל הטובות שהאל גומל עמהם. אך מה טיבו של נותן-הטובות הללו — לא אמר איש. אבל רק זאת היא הדרך הנכונה לחלוק כל שבח לכל ענין: לתאר במלים מהו טיבו של זה אשר ידובר בו, ומהו שהוא גומל. וכן מצווים גם אנחנו להלל קודם-כל את טיבו של ארוס עצמו, ולאחר מכן — את מתנותיו. והנני טוען שאמנם כל האלים מאושרים הם, אבל, אם ניתן לומר זאת בלא לזות שפתיים, ארוס הוא המאושר שבהם, בהיותו היפה והטוב שבכולם. יפה שבכולם כיצד? ראשית-כל: גדולה: שהרי ברוח יברח מפני הזיקנה, אף על פי שמהירה היא, כמובן: הלא מהר תמהר להגיע אלינו. ואותה שונא ארוס מטבעו, ונשאר רחוק מתחומה. ותמיד הוא מתרועע עם צעירים, ובהם הוא מצוי; שכן צודק הפתגם הישן שהדומה קרב תמיד אל דומהו. ואני מסכים עם פידרוס בשאר דברים רבים, אך לא בכך שארוס קדם לקרונוס ולאפלטוס; אלא טוען שהוא צעיר מכל האלים, ולעולם צעיר, ועלילות האלים הקדומות שהיסיאו-דוס ופארמינידס מספרים על אודותן, נעשו בידי אננקייס, ולא בידי ארוס. אם הללו סיפרו את האמת, שכן לא היו מסרסים וכובלים אלו את אלו, ולא היו עושים שאר מעשי אלמות לרוב.

אלת ההכרח.

אילו היה בהם ארוס; שאילו היה בהם, היו שרויים גם אז ביד-דות ושלוים, כמיום מלוד ארוס על האלים ועד עתה. — צעיר הוא, אפוא, וגם ענוג. אבל זקוק הוא למשורר כהומירוס אשר ידע לתאר עינוגו של אל. שהנה הומירוס אומר על אטיס²⁹ כי אלה היא וענוגה; מכל מקום קורא הוא לרגליה, ענוגות ואומר³⁰:

ענוגות רגליה: בארץ
לא תנע; מעלי ראשי נבחרים היא צועדת.

דומני שראיה יפה הוא מביא להיותה ענוגה: אין היא דורכת על המוצק, אלא על הרך. ובאותה ראייה עצמה אוכיה גם אני שארוס ענוג הוא, שכן איננו דורך על הארץ, אף לא על ראשים, שאינם רכים ביותר, — אלא דורך ושוכן במה שרך מאין כמותו. כי את משכנו הוא מקים באופים ובנשמתם של אלים ואנשים, ואף לא בכל הנשמות, בזו אחר זו, אלא בהודמן לו נשמה שאופיה מר-צק — יסתלק ממנה, ושכן אך בזו שאופיה עדין. וכיון שהוא — לא רגליו בלבד, כי אם כולו — נוגע תמיד ברך-מן-הרך, נמצא שהוא ענוג מכל, הנה הוא, אפוא, צעיר שבצעירים וענוג שב-ענוגים, ויתר על כן: גמיש הוא בדמותו. שכן לא יכול היה להתפתל בכל מקום, ותחילה להיכנס לכל נשמה באין מרגיש, וכן לצאת מתוכה, אילו מוצק היה. ועדות נאמנה לסימטריה ולגמישות של דמותו אתה מוצא בחן-הילוכו, אותו חן שלכל הדעות מציין את ארוס מעל לכל; כי תמיד נטושה מלחמה בין הילוך חסר-חן לבין ארוס. ויפי גון-עורו מוכח מתוך כך, שהאל חי את חייו בין פרחים. שכן בגוף או בנשמה או בכל דבר אחר שאין לו פרח, או שנבל פרחו, אין ארוס יושב; וכל מקום שפרח-חו וריחו טובים, שם ישב וישתהה.

²⁹ הפרסוניפיקציה של הסכלות העיוורת הבאה על בני האדם לפרקים; בתו של זיוס "המשחיתה".

³⁰ הומירוס, איליאס 19, חרוזים 92/3.

והנה אשר ליופיו של האל, דיינו במה שאמרתי, אף כי הותרתי הרבה. אולם כעת יש לדבר על סגולתו הטובה של ארוס; ומה שחשוב בה מעל לכל: ארוס אינו עושה עוול, לא לאל ולא לאדם, ולא נעשה לו עוול, לא מידי אל ולא מידי אדם. שאם הוא סובל דבר-מה, אינו סובל מתוך אונס, — כי אונס לא יגע בארוס. וכן אינו נזקק לאונס בפעולותיו, כי מרצון משרת כל אחד את ארוס בכל דבר, ומה שנעשה בין שניים, בהסכמת השניים ומרצונם, על כך אמרים, החוקים מלכי המדינה שמן הצדק הוא. — ונוסף לצדקתו, גדול ביותר חלקו ביישוב-דעת. שכן מן המוסכמות הוא, כי פירושו של ישוב-דעת אינו אלא כיבושם של תאוות ויצרים; והרי אין שום תאוה שתהא חזקה מארוס; ואם הללו, אפוא, חלשות יותר, הרי שיגבר עליהן ארוס, וארוס הגובר על תאוות ויצרים יהי מיושב בדעתו מאין כמוהו. — ואכן, אשר לאומץ-לבו, אף אריס עצמו לא יעמוד בפני ארוס; כי לא אריס מחזיק בארוס, אלא ארוס באריס — הלא לפי הסיפור אהב אריס את אפרודיטי; ומי שמחזיק, הרי חזק הוא מן המחזוק. — דיברתי אפוא, על צדקתו ויישוב-דעתו ואומץ-לבו של האל; ועוד לי לדבר על חכמתו; ובמידת האפשר, חובה עלינו לבלתי תחסיר דבר. והנה ראשית-כל — למען אתן גם אני כבוד לאומנותי, כאריכסימאכוס לזו שלו: משורר חכם הוא האל, ועד כדי כך, שיש בידו לעשות גם אחרים למשוררים. שהרי כל אדם שארוס יגע בו, יהיה למשורר, אף אם המוסה לא היתה בו קודם; ומן הראוי שנראה בכך עדות לכוחו של ארוס בשירה, שגדול הוא — אם לסיכומו של הדבר — בכל סוגי היצירה המוסית. כי מי שאין לו דבר-מה, או לא ידעו, לא יוכל לתת לאחר, או ללמדו לזולתו, ואשר ליצירת כל בעלי החיים: מי זה יטען כנגדי שלא של ארוס היא אותה חכמה שמכוחה נולדים וגדלים כל בעלי החי? ואשר למלאכתן של אומנויות — כלום אין אנו יודעים, שכל אומן אשר אל זה היה רבו, יזכה לשם ולתפארת; ומי שארוס לא נגע בו, יהא חשוך? הרי

תשוקה ואהבה הורו גם לאפולון את דרכו, כשהמציא מעשה קשת, רפואה ונבואה; ואם כן, היה גם הלה תלמידו של ארוס; וכמותו המוסות בחכמת-המוסיקה, היפיסטוס — בנפחות, אתי-גי — באריגה, וזיוס — בהנהגתם של אלים ובני-אדם. ומכאן שענייני האלים באו על תיקונם, שעה שנמצאה להם אהבה, — אהבת היופי, כמובן, שכן הכיעור לא תחול בו אהבה; ואילו קודם לכן, כמו שאמרתי שמשפרים עליהם, והם נעשו באלים אותם מעשי האימה המרובים שמספרים עליהם, נעשו באלים אותם כותה של אננקי, ואילו לאחר שאלוה זה בא לעולם, צמחו לאלים ולבני-אדם כל הטובות, מתוך אהבת היפה. לפיכך נראה לי, פידרוס, כי ארוס הוא קודם-כל בעצמו יפה-ו טוב מאין כמוהו; ולאחר מכן גומל הוא גם לזולתו חסדים כיוצא בזה. והנה מצטייר לי הדבר גם בחרוזים קצובים, לומר שהוא היוצר

בְּאַנְשִׁים — שְׁלוֹם, עַל הָיָם — דּוֹמִיָּה וּמְרִגָּע,
שֶׁקֶט מְסַפֵּרֹת, נִיצוֹעַ וְרָדֵם — בְּצֶעֶר.

וחוא הוא הנוטל מקרבנו כל זרות וממלאנו ריעות, והנה הוא מכנסנו יחדיו בכינוסים כגון זה; בחגים, במחולות ובובחים יהיה מנהיגנו; הוא מחונננו אדיבות, מוציא מתחומנו פראות; שופע רצון, מונע זדון; רבי-חסד וטוב; נגלה על חכמים, מכובד על אלים; קנאתם של דלים, קניינם של ברוכים; אביהם של עונג ורוך, של עדנה וזון, של כוסף וערגה; שוקד על טובים, זונח רעים; בטורח ופחד, בכוסף ושיח — קברניט ואיש-מגן, חבר ומושיע שאין דומה לו. פאר כל האלים והאנשים כולם; מנהיג יפה מכל וטוב מכל, שכל איש ואיש חייב ללכת אחריו, להנעים לו בקולו שירי תהילה, וליטול חלקו באותה זימרה בה מקסים האל את רוחם של כל האלים ובני האדם. זה נאמי, אמר, פידרוס, תרומתי לאל; מקצתו — שעשוע, מקצתו — כובד-ראש יאה, לפי מיטב יכולתי.

ומשניים אגאתון — כך סיפר לי אריסטודימוס — הריעו כל המסובים בתשואות רמות, שהעלם דיבר כיאות לעצמו ולאלות. וסוקראטס הביט אל אריסטודימוס ואמר: "כלום נראה לך, בן אקומנוס, שבתחילה פחדתי פחד־שוא, ולא נזרקה בי רוח נבואה כשאמרתי לא מכבר, שאגאתון ינאם נאום נפלא, ואני — אהיה אוֹבֵד עצה?"

"בדבר האחד", אמר אריסטודימוס, "נראה לי שנבואה היתה בפיד: שאגאתון יצטיין בנאִימו; ואולם שאתה תהיה אוֹבֵד עצה, אינני מאמין".

"וכיצד, אישי השאנן", אמר סוקראטס, "לא אהיה אוֹבֵד עצה, וכמוני גם כל אדם אחר המתעתד לדבר אחרי נאום יפה כל כך אשר לא חיסר ולא כלום? ואם שאר הדברים לא היו מפליאים באותה המידה, הרי המלים והפסוקים שבסוף, בכל הדרם, — מי יכול היה להקשיב להם בלא תדהמה? ואני, כששקלתי בדע־תי שלא יהא בידי להשמיע דבר יפה כל כך, אף לא בקירוב, — כמעט שמרוב בושה הייתי חומק לי מכאן, אילו יכולתי. שכן הזכירני הנאים גם את גורגיאס¹¹ עד שאירע לי ממש מה שמ־ספר הומירוס¹²: חששתי שמא בסופו של הדבר ירים אגאתון בנאִומו את ראשו של גורגיאס, הנואם הגדול, ויטילנו על נא־מי, ואותי עצמי יעשה לאבן דוממת. ואז הבחנתי כמה הייתי מגוחך שעה שהבטחתי לכם שאהלל את ארוס יחד אתכם לפי התור, ואמרתי שאני בקי בענייני האהבה — בעוד שאינני יודע

¹¹ הנואם הגדול; בן־שיחו של סוקראטס בדיאלוג האפלטוני הנקרא על שמו (כרך א' של מהדורה זו).

¹² אודיסיאה 11, 633 וכ"ו: שם מספר אודיסיוס על הפחד שנפל עליו: שמה תשלח אליו פרסיפוני משאול. את הראש הגורגי של המפלצת הנוראה — כלומר, את ראשה של גורגו (או "מדוסה"), המפלצת הידועה במיתולוגיה היוונית. דרך צתוק מזהה סוקראטס את השפעתו המשתקת של מראה הראש הגורגי עם השיתוק המשתלט עליו לשמע הריטוריקה הגורגיאנית.

כלל וכלל כיצד יש להלל דבר־מה! שכן האמנתי באיוולתי שיש לומר את האמת על כל דבר שמהללים אותו, והרי היא ישנה בעין, ומתוכה יש לבחור את היפה ביותר, ולהלבישו צורה נא־רה תה ככל האפשר! ואמנם מלא גאוה הייתי, כאילו מובטח לי שאצטיין בנאומי. אולם מסתבר שהדרך לחלוק שבח נאה לדבר־מה איננה בכך, אלא בהאדרת הענין המדובר ובייפוי בכל לשון שהיא, אם לפי טיבו ואם לאי. ואם שקר הוא, אין בכך כלום. שכנראה נדברנו בינינו שכל אחד מאתנו ישתדל להיראות כאילו הוא משבח את ארוס, ולא — שישבחנו בפועל. ובגלל כן, דומני, מרימים אתם לארוס תרומת כל ניב לשון, ואומרים שכן הוא עשוי, וכה גדולים החסדים שהוא גומל, עד שיהא נראה יפה־וטוב ככל האפשר, כמובן בעיני האנשים שאינם בקיאים בו — הרי בוודאי לא בעיני יודעיו, — וכך נמצא השבח נאה ומפואר. ואילו אני לא ידעתי אופנו של שבח, ובלא שידעתי הבטחתי לכם שאם יגיע תורי, אשבח גם אני. ובכן, לשוני הבטיחה, לא לבי¹³, וחסל: אינני משבח עוד בדרך הזאת — שהרי אין הדבר לאל ידי; אולם אם רוצים אתם בכך, אהיה נכון לומר לכם את האמת, לפי דרכי, ולא בסגנון נאומיכם, לבל אהיה לצחוק. אם כן, פידרוס, שקול בדעתך, אם יש מקום גם לנאום כזה, — כלומר, לשמוע את האמת בדבר ארוס, שתיאמר במלים ובפסוקים ככל אשר יעלו על שפתי".

ופידרוס והאחרים — כך סיפר לי האיש — ביקשו ממנו שידבר ככל שמן הראוי הוא, לפי דעתו שלו.

"ויתר על כן", אמר, "פידרוס, הרשני־נא ואשאל את אגאתון כמה שאלות קטנות, למען אפתח בנאומי מתוך הסכם אתו". "הריני מרשה לך", אמר פידרוס; "שאל אותו!" — ולאחר מכן, סיפר האיש, פתח סוקראטס בערך כך:

"אכן, אגאתון יקירי, נראה היה לי שפתחת נאומך כשורה, כש־אמרת שקודם־כל יש להראות מה טיבו של ארוס עצמו, ולאחר

¹³ איוריפידס, היפוליטוס 617.

מכן — לדבר על מעשיו. פתיחה זאת — הנני מעריך אותה מאוד מאוד. ולאחר שמשאר בחינות תיארת טיבו של ארוס במלים יפות ומפוארות — הבה הגד לי עליו גם זאת: האם ארוס הוא מטבעו אהבת משהו, או אהבת לא-כלום? אינני שואל אם הוא של איזו אם, או אב; שהרי מגוחכת תהיה השאלה אם ארוס הוא אהבת אם או אב; אלא כאילו שואל ודיתי בדבר האב אותה שאלה עצמה: האם האב הוא אביו של מי שהוא, או לאו? ודאי היית אומר, אילו רצית להשיב כשורה, שהאב הוא אב של בן או של בת; או לא כן?

„בוודאי“, אמר אגאתון.

„וכך גם דינה של האם?“ אף בזה הסכים.

„ועוד השב-נא לי“, אמר סוקראטס, „על כמה שאלות, למען תרד לסוף דעתי. שאילו שאלתי: וכי מה? אתה, באשר הוא אתה, האם הוא אחיו של מי שהוא או לאו?“ הלח אמר כן.

„היינו של אח או של אחות?“ — והודה.

„ובכן“, אמר, „נסה-נא לימר גם על ארוס: האם ארוס הוא אהבת לא-כלום או אהבת משהו?“ „בוודאי אהבת משהו!“

„זאת, אפוא“, אמר סוקראטס, „שמור-נא בזכרונך: של משהו! והגד לי עוד את הדבר הזה: אותו משהו שארוס הוא אהבתו — האם משתוקק אליו ארוס או לאו?“ „בוודאי“, אמר.

„וכי מצוי בארוס דבר זה שהוא משתוקק אליו ואוהבו, ומתוך כך הוא משתוקק ואוהב, או מתוך שאין זה מצוי בו?“

„מתוך שאין זה מצוי בו“, אמר; „על כל פנים מסתבר כך.“

„ובכן“, אמר סוקראטס, „תנח-נא למסתבר, ובמקום זה עיין בכך אם בחכמה משתוקק המשתוקק למה שהוא חסר, או אינו משתוקק משאינו חסר? שכן כפלא, אגאתון, נראית לי מידת ההכרח שבדבר. ולך — כיצד?“

„גם לי“, אמר, „נראה כך.“ „יפה דיברת. כלום ירצה, אפוא, איש גדול להיות גדול, או חזק — להיות חזק?“ „אי אפשר מתוך מה שהוסכם עליו.“ „שהרי מי שעשוי כך, לא יחסר דבר זה?“ „כדברך כן הוא.“

„שאילו רצה החזק להיות חזק“, אמר סוקראטס, „והמהיר — מחיר, והבריא — בריא, — שהרי ייתכן כי בתכונות אלו ובכל שכמותן יהא אדם סבור, שהאנשים העשויים כך, ושיש בהם אותן התכונות, יהיו גם משתוקקים למה שיש להם; ואני מזכיר זאת לבלתי השאר מקום לטעות; — אך אם תשים לבך לדבר, אגאתון: הרי מן-ההכרח שבהווה יש לאותם האנשים כל דבר שיש להם, בין שירצו בין שלא ירצו; ומי, אפוא, ישתוקק לדבר מעין זה? אלא שעה שיאמר אדם: אני שהריני בריא, אף רוצה להיות בריא; ושהריני עשיר, אף רוצה להיות עשיר, ומשתוקק לאותם הדברים שיש לי; — הרי נגיד לו: בן-אדם, אתה שיש לך עושר ובריאות וחזקה, רוצה שיהיו לך אלה — גם להבא, מאחר שבהווה הם מצויים לך, אם תרצה ואם לאו. אם כן, עיין-נא בכך, אם בדברך: אני משתוקק למה שיש לי, אינך מתכוון לומר: רוצה אני שמה שיש לי עכשיו, יהא לי גם לחבא. כלום לא יודה בכך?“ — ואגאתון — כך סיפר לי האיש — סבר כמותו.

וסוקראטס אמר: „ובכן, גם כאן אוהב אדם את שעדיין אינו מובטח לו ואינו מצוי בו, שעה שהוא רוצה שמה-יש-לו — יישמר לו גם להבא?“ „בוודאי“, אמר.

„נמצא שגם המשתוקק ההוא, וכל אחר, משתוקק למה שאינו מובטח ואינו מצוי; ומה שאין לאדם, והאדם אינו עשוי כן וחסר את הדבר, — על מעין זה חלה חתשוקה וחל תארוס.“ „בוודאי“, אמר.

„הבה“, אמר סוקראטס, „נסכם בצוואת את שהעלינו. הרי רא-שית כל נמצא שארוס הוא אהבת דברים מסויימים, ושנית — אהבת אותם הדברים שהוא חסר אותם?“

„כן“, אמר.

„ויתר על כן זכור-נא מה אמרת בנאומך: אילו דברים חלה עליהם אהבתו של ארוס. ואם תרצה, אזכירך אני. אמרת, כמדו-מני, שענייני האלים באו על תיקונם מכוח אהבת היפה; שהם כוער לא תחול בו אהבה. כלום לא אמרת בערך כך?“

„אמנם כן“, אמר אגאתון.

„ואמנם, חברי“, אמר סוקראטס, „מתקבלים דברריך על הדעת. ואם כך הוא, הרי שארוס יהיה אהבת היופי, ולא — אהבת הכי-עור?“ — חודה בכך.

„והרי חוסכם, שהוא אוהב את שהוא חסר, ואין לו?“

„כן“, אמר.

„נמצא שארוס חסר, ואין בו יופי.“

„בהכרח“, אמר.

„וכי מה? כלום תקרא, יפה, למה שחסר יופי, ושום יופי אינו מצוי בו?“

„ודאי שלא“.

„ואם כך הוא, כלום תודה שארוס הוא יפה?“

„ואגאתון אמר: „נראה“, סוקראטס, שאינני יודע דבר מהדברים שאמרתי בשעתם“.

„הגת כי עתה היטבת לדבר“, אמר, „אגאתון. אך הוסף-נא לי עוד דבר פעוט: הטוב — כלום אינו, לדעתך, גם יפה?“

„כן, לדעתי“.

„ואם ארוס חסר את היפה, והטוב הוא יפה, הרי שיהא חסר גם את הטוב!“

„אין בידי“, אמר, „סוקראטס, לטעון כנגדך, ויהא-נא כאשר אמרת“.

„כנגד האמת“, אמר, „אגאתון האהוב, אין בידך לטעון, שכנגד סוקראטס לא יקשה הדבר. אך הנה, כבר אתן לך מנוח; אולם את הנאום על ארוס, ששמע-תי ביום מן הימים מפי אשה ממאנטיניאה³⁴, דיוטימה שמה, אשר החכימה בחכמה זו ובהרבה אחרות, ושעה שהאתונאים ערכו קרבנות לביטול מגפת הדבר, הצליחה לדחות את המחלה לעשר שנים, והיא היא גם לימדה אותי בענייני האהבה — ובכן, את שיחה של זו אשתדל לספר לכם, החל מהדברים שהוס-כמו ביני לבין אגאתון, בדיבור רצוף, ככל שאוכל. ואמנם, אגא-תון, כדרך שנהגת גם אתה, יש קודם-כל לתאר את ארוס עצמו, מי הוא וכיצד הוא עשוי, ולאחר מכן — את מעשיו. ונראה לי שקל ביותר יהא לתארו אגב שאלות, שכך תיארה אותו גם האור-רחת, בשאלות ששאלה אותי. שהנה אף אני אמרתי לה מעין אותם הדברים שאמר אלי עכשיו אגאתון: ארוס הוא אלוה גדול, ונמנה עם היפים. והיא סתרה אותי באותן הטענות בהן סתרתי אני את הלה, והוכיחה שלדברי עצמי אין הוא יפה, אף איננו טוב.“

ואני אמרתי: „מה פירוש דברריך, דיוטימה? כלום מכוער הוא ארוס ורע?“

והיא אמרה: „אל תחטא בשפתיך! כלום סבור אתה שבהכרח מכוער הוא מה שאינו יפה?“

„אמנם כן“.

וימה שאינו חכם — סכל? וכי לא הרגשת בכך שיש דבר-מה בין חכמה וסכלות?“

„מהו זה?“

„כשימצא אדם את הנכון בדרך הסברה, בלא שיהא בידו להע-לות טעמו, — כלום לא ידעת“, אמרה, „שאין זאת דעת — כי דבר שטעמו אינו ניתן להיאמר, כיצד יהא בגדר דעת? — אף

“ עיר בארקאדיה (במרכז הפלופוניסוס).“

[202]

לא סכלות — כי מה שקולע לאמת, כיצד יהא בגדר סכלות? —
ודבר מעין זה הוא הסברה הנכונה: בין תבונה וסכלות.
כדבר־ך, אמרתי, כן הוא.

אל תסיק, אפוא, את המסקנה, שמה שאינו יפה, הריהו מכוער,
ומה שאינו טוב — רע, ואם בעצמך הודית, שארוס אינו לא טוב
ולא יפה, אל תחא סבור משום כך, שבהכרח מכוער הוא ורע, כי
אם דבר־ביניים, אמרה, בין זה וזה.

והרי, אמרתי, הכל מודים שהוא אלוה גדול.
כוונתך, אמרה, לשאינם יודעים, או גם ליודעים?
לכולם כאחד.

והיא צחקה ואמרה: ואלה, סוקראטס, הטוענים שאינו אלוה
כלל — כיצד יודו שחוא אלוה גדול?
מי חם אלה? שאלתי.

אחד, אמרה, אתה, ואחת — אני.
ואני אמרתי: מה פירוש דבר־ך?

והיא אמרה: אין מוקשה בהם. הגדנא לי: ולא כל האלים,
לדעתך, מאושרים הם ויפים? או תרהיב עוז בנפשך לומר על
מי שאיננו יפה ואיננו מאושר — שאלוה הוא?
חי זיוס, אמרתי, לא אני?

והרי מאושרים תקרא לאלה שיש להם הטוב והיפה?
בוודאי.

אולם הודית שארוס, באשר הוא חסר את הטוב־ויפה, משתוקק
לעצם הדברים האלה שהוא חסר אותם?
הודית.

וכיצד יהיה אלוה מי שאין לו חלק ביפה־וטוב?
בשום פנים לא, כנראה.

רואה אתה, אפוא, אמרה, שארוס איננו אלוה גם לדעתך?
ומה, אפוא, אמרתי, יחיה ארוס? בן־תמותה?
פחות מכל?
אלא מה?

[202—203]

כדברים שהזכרנו קודם, אמרה: בין בן־תמותה לבן־אלמוות.
מחו, אפוא, דיוטימה?
דימון גדול, סוקראטס: שהמין הדימוני כולו הריהו באמצע בין
אל ובן־תמותה.

ומין זה מה כוחו? שאלתי.
לפרש ולהעביר לאלים את שניתן להם בידי האלים: מכאן — את התפילות
האדם — את שניתן להם את הפקודות והתמורה שנותנים הללו חלף
והקרבות, ומשם — את הפקודות והתמורה שנותנים הללו חלף
הקרבות, ובהיותו באמצע בין אלה ואלה, הריהו משלים את
העולם, וכך נמצא כל העולם כולו קשור ומקושר בו בעצמו.
ודרך המין הדימוני הזה עוברת גם הנבואה, וגם מלאכת הכוֹ־
הנים כשהם זובחים ומקדשים ומלחשים ועוסקים במאנטיקה
וכישופים למיניהם⁸⁶. כי אלוה אינו מתערב עם אדם, ואך על
ידי המין זה הוא נעשה כל מעשה התחברות ושיחה של אלים עם
אנשים, בין ערים בין ישנים. והחכם בעינינו אחר, בכל אמנות ומלאכה, אינו
איש דימוני, ומי שחכם בעינינו אחר, בכל אמנות ומלאכה, אינו
אלא פועל סתם. ודימונים אלה — מרובים הם ומכל המינים,
וגם ארוס הוא אחד מהם.

ומי הם, שאלתי, אביו ואמו?

סיפור ארוך הוא, אמרה: אף על פי כן אספר לך. שעה שנולדה
אפרודיטי, חגגו חאלים, וביניהם גם שפע־בן־תחבולה. משסיימו
סעודתם, ניגשה עניות לבקש נדבה, כנהוג בשעת הילולה, ושה־
תח בפתח חולת. והנה הלך שפע אל גנו של זיוס, כשהוא שיכור
מנקטאר — כי היין לא חיה עדנה — ונרדם מכובד שכרונו.
ועניות זממה, בשל דלותה, ללדת בן מזרעו של שפע, ולכן שכבה
בצדו והרתה — את ארוס, ומשום כך גם נעשה ארוס בן־לוויה
לאפרודיטי ומשרתה, שכן הולד בתג הולדתה, וכן משום שהוא

⁸⁶ יש לזכור את שנאמר לעיל, כי דיוטימה הצליחה לדחות את מגפת
הדבר, שעה שהאתונאים ערכו קרבות לביטול המגפה. בהגדרה זו של
ה"מין הדימוני" הריהי מציינת, אפוא, גם את עצמה כ"אשה דימונית".

להוט אחרי היפה, ואפרודיטי — יפה היא. ומאחר שארוס הוא בנם של שפע ועניות, הרי מזלו הוא כדלהלן: קודם-כל — לעולם עני הוא, ורחוק מלהיות ענוג ויפה, כדעת המרובים. אלא קשוח ומלוכלך ויחף וחסר-בית, ישכב תמיד על פני האדמה, ללא מצע, וילון בפתחי דלתות וברחובות תחת כיפת השמים, באשר יש בו מטבע אמו, ותמיד חבר הוא למחסור. ואילו בעקבות אביו הריהו אורב ליפה ולטוב, והוא אמיץ ונועז וחריץ צייד מובהק המוצא ידו תמיד בתחבולות, והוא תאבת-בונה ורב-המצאות, תר אחרי חכמה כל ימי חייו, קוסם גדול ובקי בסממנים וסופיסטן. ומטבעו אינו בן-אלמוות ולא בן-תמותה, אלא עתים, בשעת שפע, יפרח יום אחד ויחיה, ועתים — ימות. אבל ישוב לתחייה בשל טבע אביו; אך כל שפע שיבואנו יחלוף תמיד, ולכן לא יהיה ארוס לעולם לא דל ולא עשיר, וגם בין חכמה וסכלות נתון הוא באמצע. שהנה כך הדבר: שום אל מן האלים אינו עוסק בפילוסופיה³⁵, ואינו משתוקק להיעשות חכם, שעל כן הנהו חכם, וגם חכם אחר, אם יש כזה, איננו עוסק בפילוסופיה. וכן לא הסכלים עוסקים בפילוסופיה ואינם משתוקקים להיעשות חכמים; שדווקא זאת היא חומרתה של סכלות, שמי שאינו נאה-וטוב ואינו נבון, — בעיני עצמו חריהו חסר-דופי; ומי שסבור שאין הוא חסר, אף לא ישתוקק לדבר שלדעתו איננו זקוק לו.

ומי הם, אפוא, אמרתי, דיוטימה, האנשים העוסקים בפילוסופיה, אם לא החכמים ולא הסכלים?
הרי גם ילד, אמרה, לא יתקשה עוד בכך, שהם אותם אשר יכירם מקומם באמצע בין אלו ואלו, ועמהם יימנה גם ארוס. שכן החכמה היא מהדברים היפים ביותר, וארוס הוא אהבת היפה, עד שבהכרח שואף ארוס לחכמה, ובהיותו פילוסוף השואף-לחכמה, הריהו שרוי באמצע בין חכם וכסיל, וגם למצבו זה גרם מוצאו; שכן הוא בן לאב חכם ושופע-עצה, ולאם לא-
³⁵ פילוסופיה = אהבת החכמה.

חכמה וחדלת-עצה. וזהו, סוקראטס יקירי, טבעו של דימון. אולם אין פלא בכך, שסברת על טיבו של ארוס כאשר סברת. הרי סברת — כך אני מסיקה מדברייך — שארוס הוא האהוב, ולא האוהב; ולפיכך, דומני, נראה לך ארוס כולו יפה. ואמנם הראוי-לאהבה הוא זה אשר לאמיתו-של-הדבר יפה הוא ועדין ומושלם ומבורך; ואילו האוהב — דמותו שונה מזה, כגון זו שתיארתי. ואמרתי: יהי כדברייך, האורחת, שכן היטבת לדבר; אך אם זהו טיבו של ארוס — מה תועלתו לבני האדם?

דבר זה, אמרה, סוקראטס, אשתדל להורות לך לאחר מכן. שאמנם זהו טיבו ומוצאו של ארוס, וכפי שאמרתי, הריהו אהבת היפה. אולם אם ישאל אותנו השואל: לשם מה, סוקראטס ודין-טימה, אוהב ארוס את היפה? וביתר בירור: האוהב כי יאהב את היפה — מה חפצו באהבתו?
ואמרתי: שיהי היפה שלו.

אך עדיין, אמרה, דורשת תשובה זו שאלה נוספת: מה יעלה לו להתוא שהיפה יהיה שלו?

ואמרתי כי שאלה זו אין עוד בידי להשיב עליה מן המוכן. אבל, אמרה, אילו החליף אדם את היפה בטוב, והיה שואל: הבה, סוקראטס, האוהב כי יאהב את הטוב — מה חפצו באהבתו?

שיהי שלו, אמרתי.

ומה יעלה לו להתוא שהטוב יהיה שלו?

על כך, אמרתי, יש בידי להשיב ביתר קלות: הוא יהיה מאושר.

שכן, אמרה, בקניית הטוב מאושרים המאושרים, ואין עוד צורך בשאלה הנוספת: החפץ להיות מאושר — מה חפצו בכך? אלא נראה שהתשובה הנל סופית היא.
כדברייך כן הוא, אמרתי.

וכי סבור אתה כי רצון זה ואהבה זו משותפים הם לכל בני האדם, וכולם רוצים תמיד שיהא להם הטוב, או מה דעתך?

כך, אמרתי, משותפים הם לכל.
ומדוע, אמרה, סוקראטס, אין אנחנו אומרים שהכל אוהבים
אם אמנם אוהבים כולם אותו הדבר עצמו ובכל שעה, אלא אם
יש שיש אוהבים, ויש שאינם אוהבים?
גם אני, אמרתי, תמיה על כך.
אין מקום לתמיהתך, אמרה; שהרי אנחנו מפרידים מהאהבה
סוג אחד וקוראים לסוג זה, בשמו של הדבר השלם, אהבה, ולגבי
שאר הסוגים אנו נוקטים לשמות אחרים.
בגון מה? שאלתי.

הא לך דוגמה: יודע אתה שיש מיני יצירה רבים; שכן מעבר
ליש מאין נגרם כל פעם על ידי יצירה, ולפיכך גם פעלי המלא
כות כולן — יצירות הן, ובעלי המלאכות האלה — יוצרים.
כדבריד כן הוא.

ואף על פי כן, אמרה, יודע אתה שאינם נקראים יוצרים, אלא
יש להם שמות אחרים, ומהיצירה בכללותה הופרד חלק אחד.
דהיינו — האמנות המוסית והמטריית, ומתכנה בשמו של הדבר
השלם³⁶. שכן רק חלק הזה נקרא יצירה, ובעלי אותו חלק של
היצירה — יוצרים³⁷.

כדבריד כן הוא, אמרתי.

ודין זה נוהג גם בארוס. שבסיכומו של הדבר הרי כל תשוקה
לטוב ולאוושר היא אהבתו העיקרית ורבת הערמה של כל אדם,
אך הפונים אל אהבה זו בהרבת דרכים אחרות, במסחר או בגימ'
נאסטיקה או בפילוסופיה, אין אומרים עליהם שהם אוהבים.
ואינם נקראים מאהבים, אלא רק ההולכים בסוג אחד של האה'
בה ושוקדים עליו, נושאים את שמו של הדבר השלם: אהבה
ולאהוב ומאהבים.

³⁶ ביוחית: פואיסיס או פואיטיקי (מכאן בלאטינית: פואיטיקה) מלשון
"פואיין", כלומר — לעשות; שפירושה הרחב: יצירה, ושם זה נתייחד
לשירה.

³⁷ המשורר נקרא ביוחית: פואיסיס, כלומר: "היוצר"; מכאן בלאטיני
סית: פואיטת.

נראה, אמרתי, שאמת בפיד'.
והרי רווחת התורה, אמרה, כאילו התרים אחרי המחצית
שלהם עצמם — המה האוהבים. ואילו התורה שבידי איננה אור'
מרת שארוס הוא אהבת המחצית או אהבת השלם, אם לא יהא
זה יידי, גם דבר טוב, מאחר שבני האדם נכונים לכרות ידי'
הם ורגליהם, אם לדעתם יש נזק באלו שלהם. שכן, דומני, לא
את שלו אוהד כל אחד, אלא אם כן קורא אדם לטוב — "מקורב"
לוי ושלוי, ולרע — זר לו. שהרי אין בני האדם אוהבים אלא
את הטוב. או שמא סבור אתה שהם אוהבים דבר אחר?

חי יוסי, לא ולא, אמרתי.

ושמא, אמרה, ניתן לומר סתם כך, שהאנשים אוהבים את
הטוב?

כן, אמרתי.

וכי מה? כלום אין צורך להוסיף, אמרה, שגם לכך הם מש'
תוקקים: שיהא להם הטוב?

יש להוסיף.

ולא זו בלבד, אמרה, שהוא יהא להם, אלא אף זאת, שהוא יהא
להם תמיד?

גם זאת יש להוסיף.

ובכן, בקיצור, אמרה, ארוס הוא רצון האדם שהטוב יהא לו
תמיד.

אמת לאמיתה, אמרתי, דיברת.

ואם לעולם זהו הארוס, אמרה, כיצד ובמה רודפים אחריו אור'
הם האנשים אשר שקידתם ומאמצם נקראים במיוחד "ארוס"?
מהו המעשה שבידם של אלה? היש בפיד' לומר?

אוי, אמרתי אני, דיוטימה, לא הייתי מעריץ אותך על חכמתך.
הולך אליך כדי ללמוד מפיד' את הדבר הזה דווקא.

ואני אגיד לך, אמרה, שכן הולדה הוא ביפה, הן זו שבגוף הן
זו שבנשמה.

חכמת הניחוש, אמרתי, דרושה למי שירד לסוף דעתך, ואני

אינני מבין'.

אגיד לך, אמרה, ביתר בירור. שכן, המשיכה, סוקראטס, כל בני האדם מזריעים זרע, הן בגוף הן בנשמה, ולכשיגיעו לגיל מסוים, משתוקק טבענו להוליד. אלא שבמכוער אין הוא יכול להוליד, וביפה הוא יכול. שכן התחברותם של גבר ואשה — הולדה היא. ואלוהי הוא הענין הזה, וברייה בת-תמותה — זה סוד האלמות השרוי בתוכה; ההריון והלידה. ובבלתי תואם אין הדבר יכול להיעשות; והמכוער הוא בלתי-תואם לכל מה שהוא אלוהי, ואילו היפה — תואם לו. מכאן שהחן הוא מוירה ואי-ליתיה⁸⁸ לגבי הלידה. ולפיכך, שעה שנושא-הזרע יקרב אל יפה, הריהו נעשה עליז ושופע-חדווה, והוא מפרה ומוליד; ואילו כש-יקרב אל המכוער, הריהו מצטמצם בתוך עצמו מתוגה וכאב, פונה לאחור ונסוג ואינו מוליד, אלא טורח תחת נטל הפרייה שלא נתפרק ממנו. לכן יצא תצא אחרי היפה כל נפש העומדת להוליד ושכבר מלאה על גדותיה — משום שהיפה יפדה אותה מייסורים גדולים. שכן, סוקראטס, אמרה, אין ארוס שואף אל היפה, כסברתך.

אלא למה?

להולדה ופרייה ביפה.

יהי כן, אמרתי.

בוודאי, אמרה, ומשום מה ישאף אל הולדה? משום שלבן-תמותה אין נצח ואין אלמות אלא מכוחה של הולדה. ומתוך מה שהוסכם בינינו, הרי שבהכרח ישתוקק ארוס גם לאלמות וגם לטוב, אם אמנם הוא רצונו של אדם שיהא לו הטוב לעולם ועד. ומתוך הגיון דברים זה נמצא ארוס שואף גם לאלמות.

את כל הדברים האלה לימדה אותי האשה, מדי שוחחה עמי בארטיקה, ויום אחד שאלה: 'מהי לדעתך, סוקראטס, הסיבה של ארוס זה ותשוקה זו? וכי לא הרגשת בעצמת התרגשותם

⁸⁸ מוירה היא אלת הגורל; איליתיה — אלה העוזרת ליולדת בשעת לידה; פעמים שמהים אותה עם ארטמיס.

של כל בעלי החיים, שעה שיתאוו להוליד, הן חית השדה הן עוף השמים? שכולם כחולים הם ונכנעים לתשוקה, קודם-כל, להז-דווג אלה עם אלה, ולאחר מכן — לגדל את הילודים, ואף החל-שים שביניהם נכונים להילחם בחזקים ביותר למען ילדיהם ולמות תחתם, והם עצמם סובלים רעב כדי לזון את הללו, ועו-שים כל שאר מעשים כיוצא בזה? ועל בני האדם, אמרה, אפ-שר היה להאמין, שהם עושים כך מתוך שיקול דעת; אולם בעלי החיים — מה טעם יימצאו הם במצב ארוטי עד כדי כך? היש בפיך לומר?

ושוב אמרתי שאינני יודע, והיא אמרה: וכי סבור אתה, שביום מן הימים תהיה בקי בארטיקה, אם לא תבין את הדברים האלה?

הרי כבר אמרתי, דיוטימה, שבאתי אליך משום שידעתי כי זקוק אני למורים. הגידי-נא לי סיבתו של הדבר, וסיבת שאר התופעות הארטיות.

אם אמנם בוטח אתה בכך, אמרה, שארוס הוא מטבעו אהבת אותו הדבר שעל הגדרתו הסכמנו בינינו פעמים הרבה, אל תת-מה על מה שהזכרתי עתה. שגם כאן שואף הטבע בן-התמותה, לפי איתה הגדרה, להגיע במידת האפשר לכלל נצח ואלמות. והוא יכול להגיע לידי כך רק בדרך זו, בכוח ההולדה, בהשאירו תמיד ברייה חדשה תחת הישנה. שהרי גם כל ברייה וברייה כשלעצמה אומרים עליה שהיא חיה, ונשארת אותה ברייה גופה, כשם שאומרים על אדם מילדותו ועד זיקנתו שהוא אותו אדם גופו, ועם שלעולם אין בתוכו אותם החמרים, קוראים לו אף על פי כן אותו האדם עצמו; ואילו למעשה הוא מתחדש תמיד, ומאבד את שיש לו: שערותיו ובשרו ועצמותיו ודמו וכל גופו, והדברים אמורים לא מבחינת הגוף בלבד, אלא גם מבחי-נת הנשמה: הרי הרגליו של אדם, מידותיו, סברותיו, תשוקותיו, הנאותיו, צעריו ופחדיו — לעולם לא יעמוד לו דבר מהדברים האלה בעינו, אלא הללו מתחדשים באדם, והללו כלים בו. וה-

מוזר מזה בהרבה: אף ידיעותינו מתחדשות וכלות בנו, וגם מבחינת הידיעה לעולם אין אנחנו אותם האנשים עצמם, אלא גם כל ידיעה וידיעה — יקרנה אותו המקרה עצמו. שהנה מה שנקרא אימוץ המחשבה, נוגע בידיעה שיוצאת. כי שיכחה כמה כיציאת הידיעה, ואימוץ המחשבה שוב יוצר באדם זכרון חדש במקום היוצאת, וכך הוא מקיים את הידיעה, עד שהיא נראית כאותה הידיעה גופה. שכן בדרך זו מתקיים כל בן-תמותה, לא מכוח היותו תמיד מכל הבחינות אותו הדבר גופו, כדרך מה שהוא אלוהי, אלא מכוח זה, שמה שמסתלק ומתיישן משאיר בבן התמותה מה שהוא חדש, וחדש זה הריהו כהרי מה שהיה לפניו. ובתחבולה זו, סוקראטס, אמרה, יש לבן-תמותה חלק באל-מוות, הן בגופו הן בכל השאר, ולא כדרך מה שהוא בן-אלמוות. לכן אל יתמיהך הדבר, אם מטבע-ברייתו מכבד כל אחד את צאצאיו. שלמען נצחיותו שלו מתלווית אל כל אחד ואחד שקידה ואהבה זו.

ומששמעתי את שיחה, תמהתי ואמרתי: נחא, דיוטימה, שאין כמותך חכמה, — האומנם כך הוא הדבר?

ובלשון המושלמים שבסופיסטים השיבה: יהא לבך סמוך וב-טוח, סוקראטס. שגם אם תרצה להביט אל שאיפת הכבוד של בני האדם, תתמה על חוסר הטעם שבשאיפה זו, אם לא תשים לבך אל מה שאמרתי ותעמוד על עצמת התרגשותם הארוטית: לקנות להם שם, ולצבור תהילה בת-אלמוות לעולם ועד. ולמען הדבר הזה נכונים הם לעמוד בכל הסכנות, אף יותר מאשר למען ילדיהם, ולהוציא כסף ולטרות כל טרחת שבעולם ולמות למען זה. וכי סבור אתה, אמרה, שאלקיסטיס היתה מתה למען אד-מיטוס, או אכיליוס היה מת לנקמת מות פאטרוקלוס, או קודרוס שלכם? היה מת לפני זמנו למען מלכות בנו, אילולא היו סבורים שסגולתם הטובה היא לה אותו זכרון-עולמים הנשמר עתה עמנו? רחוק הדבר, אמרה, אלא למען סגולה טובה שתהא בת-

** אחד ממלכי אתונה הקדומים; משפחתו של אפלטון גתייחסה אליו.

אלמוות, ולמען תהילה אשר כזאת — יעשו, כמדומני, הכל את הכל, ובמידה שהם טובים יותר, כן ירבו ויוסיפו; שכן לאלמוות הם תאבים. ואלה, אמרה, הנושאים בחובם זרע-של-גוף, יעדי-ם לפנות אל חנשים, והם ארוטיים מבחינה זו, ולדעתם יקנו להם אלמוות וזכרון ואושר לכל-העתידות מכוחה של הולדת בנים. אולם מי שזרע-של-נשמה בו — ואמנם, אמרה, יש הנושאים זרע בנשמותיהם, אף יותר משבגופם, זרע מכל הדב-רים הראויים לכך שנשמה תשאם בחובה ותולידם; ומהו שראוי לכך? תבונה ושאר הסגולה הטובה, שהנה גם כל המשוררים הם מחולליה של זו, וגם אלה מהאומנים שייקראו „ממציאים“. ובין הידיעות חללו, אמרה, הרי החשובה-ויפה מכל היא זו העורכת את סדרי המדינות ומשטריהן, ושמה: ישוב-דעת וצדקה. ואדם שמנעוריו נושא בנשמתו זרעם של דברים אלו, הרי בהגיעו לפרקו ועודנו בודד, ישתוקק להפרות ולהוליד, וגם איש זה, דומני, יתהלך ויתור אחרי מה שהוא יפה, בו יוכל להוליד; כי במכוער לא יוליד לעולם. לפיכך הוא נמשך גם אחרי הגופים חפים, יותר מאשר אחרי המכוערים, שהרי זרעו בו, — וכן אחרי נשמה יפה, אצילה וטובת-מראה שתזדמן לפניו, וביותר הוא נמשך אחרי מי שנתאחדו בו יופיו-של-גוף ויופיה-של-נשמה, וכלפי איש אשר כזה מיד הוא שופע מלים על סגולה טובה, ועל מה שצריך להיות טיבו ועיסוקו של גבר טוב, והוא מנסה — לחנך. שכן, דומני, כשהוא נוגע ביפה ומתרועע עמו, הריהו מוליד ומביא לעולם את הזרע שנשא בתוכו מזמן; והן כשהוא על ידו, הן כשהוא רחוק — זכור יזכרנו, וביחד עמו יגדל את הילוד, עד שתחזק שותפותם של אנשים כאלה הרבה יותר משותפות-בשל-ילדים, וידידותם תהיה בטוחה יותר, שכן משותפים להם ילדים יפים יותר, ונצחיים יותר. וכל אדם יעדיף לעצמו ילדים כאלה על פני ילדי בשר-ודם, שהרי ישווה לנגד עיניו את הומירוס והיסיאודוס ושאר המשוררים הטובים ויקנא בהם על הצאצאים שהם משאירים לעצמם, והמקנים להם תהי-

[209-210]

לת עולמים וזכרון, באשר גם הם — הצאצאים — כך הם עשויים. ואם אתה רוצה, אמרה, — ילדים כגון הללו שלִיקורִגוס השאיר אחריה בספארטה, והם מציליה של ספארטה, והאמת ניתנה להיאמר: של יוון כולה. וגם סולון מכובד אצלכם בשל הולדת החוקים, וגברים אחרים בשאר מקומות רבים, הן בין היוונים הן בין הנכרים, על שהראו מעשי תפארת רבים, והיו לידו סגולה טובה למיניה. והנה הללו כבר הוקמו להם מקדשים מרובים בשל ילדים אשר כאלה, אך לא לשום אדם — בשל ילדים בשר־ודם.

ואולי עד כאן, סוקראטס, תוכל גם אתה להתקדש במיסטורי הארוטיקה; אולם המיסטורין המושלמים המתגלים רק לעינים של באי־בסוד, ושרק לשמם יעסוק גם בכל הנ"ל מי שעוסק בו בדרך הנכונה — אם מסוגל תהיה להתקדש גם בהללו, אין אני יודעת. אף על פי כן אגיד לך, אמרה, ולא אחסוך כל עמל; ואתה נסה־נא לעקוב אחר דברי, אם יש בידך, שכן, אמרה, הפונה לאותו ענין בדרך נכונה, חייב להתחיל בצעירותו ולפנות אל הגופים היפים, ובראשונה — אם יודרך הדרכה נכונה⁴⁰ — יהא עליו לאהוב גוף אחד ולהוליד בו רעיונות יפים; ואילו לאחר מכן עליו להבין שהיופי בכל גוף מן הגופים הריהו אחיו של זה שבגוף אחר, ואם ירדוף הרודף אחרי היפה לפי עצם דמותו, הרי שייכשל באיוולת חמורה, אם לא יראה ביופי שבכל הגופים דבר אחד ויחיד. ולאחר שיבין זאת, ממילא יהי פוך למאהבם של כל הגופים היפים, וירפה מתיחות זו שבאהבת

⁴⁰ יש לזכור כי "הדרכה נכונה" תיתכן לדעת אפלטון (כפי שפירש ב"מנון" ורמז במקומות רבים) בשתי דרכים: מכוחה של "ידיעה", או מכוחה של "סברה נכונה". ואם כאן, במלים "אם יודרך הדרכה נכונה", הכוונה היא, שהעולה בשלבי האהבה יודרך בידי זולתו, אמנם ייתכן שהדרכה זו תיעשה "מכוחה של ידיעה"; אבל יש לזכור, כמובן, כי המדובר הוא בראש וראשונה באהבה, ורק לאחר מכן גם באהבה, ואם כן, מתקבל יותר על הדעת, שהכוונה היא ל"יסוד המדריך" שבאהבה עצמה, והיינו — בכוחו הדימוני של אותו ארוס השולט באהבה, ושדויטימה המשילה אותו

[210-211]

האחד, מתוך שלא יחשיב עוד את האחד, ויראה בו ענין פעוט. ולאחר מכן יוקיר את היופי שבנשמות מעל לזה שבגוף; ואף מי שפריחתו דלה, אבל הוא משובח בנשמתו: דיו בו, ויאהבנו ויד־אג לו, ויוליד ויבקש עמו אותם הרעיונות שיעשו את הצעירים טובים יותר, — למען יתבונן בעל כורחו גם באותו יפה המת־גשם בעיסוקים ובחוקים, ויראה שכל זה הוא ממוצא אחד, עד שהיופי שבגוף יחיה בעיניו דבר פעוט, ומהעיסוקים ימשיך אל המדעים, למען יראה גם יופים של אלו, וממילא יהא צופה מתוך כך אל רחבי היפה, ושוב לא יסתפק עוד כעבד בזה שב־פרט: ביופיו של נער, או אדם כל שתוא, או של עיסוק אחד ויחיד, אלא יפרוק מעליו שפלותה וקטנוניותה של עבדות מעין זו, ויפליג וישקיף אל רחבי הים של היפה, ויוליד מחשבות ורעיונות רבים, יפים ונהדרים, משפע החיבה שיחבב את החכ־מה, עד אשר יתחסן מתוך כך ויאדיר כוח, ויחזה ידיעה אחת מסוימת, שהיא ידיעת אותו היפה העשוי כדלהלן. והשתדל־נא, אמרה, לשים לבך לדברי ככל אשר תוכל. שהנה אדם אשר נת־חנך בארוטיקה עד לדרגה הזאת, והיטיב להתבונן בדברים היפים כסדרם — כבר מתקרב לתכלית הארוטיקה, ורואה לפתע מה שהוא יפה מטבעו עד להפליא, את ההוא, סוקראטס, שהרי לשמו היה עליו לטרוח גם את כל הטרחות הקודמות, ושהוא ראשית־כל קיים תמיד, ואינו לא מתהווה ולא כלה ולא גדל ולא פוחת; שנית: אינו יפה מבחינה זו, ומזו — מכוער, ולא לעתים יפה, ולעתים — לא, ולא יפה ביחס לדבר זה, וביחס לזה —

כבר בראשית דבריה ל"סברה הנכונה", שגם היא "דבר־ביניים", בין ידיעה וסכלות; והרי ב"מנון" נתפרש, ש"סברה נכונה" זו באה לאדם כ"מתת אלוהים", בדרך אינסואיטיבית; וכן, כמובן, גם הארוס "המדריך נכונה". אין להתעלם מיסוד מטאפיסי זה, שגרמו עליו כאן כתנאי הכרחי להצלחת העלייה בשלבי האהבה, עד לחזות האידאה, שבה תיהפך הסברה הנכונה לידיעה. ואילו מתחילתה לא תיתכן דרך זו בלי אותה "הדרכה נכונה", שמהותה לא נתפרשה כאן, ושכמותה, כנראה, כאותו כוח דימוני שאפלטון קורא לו במקומות רבים "מול אלוהי".

מכוער, ולא יפה כאן ומכוער שם, עד שיהא יפה בעיני אחרים. ובעיני אחרים — מכוער. ושוב לא יופיע לו היפה לא כפרצוף או ידים או דבר אחר שיש בו מן הגופני, אף לא כמאמר מסוים באדמה או בשמים או בכל אשר הוא, אלא הוא לעצמו עם עצמו, לוקחים בו חלק בזה בדרך מסויימת, ומטיבה של אותה דרך שבהתהוותם ובכליונם של אלה לא ירבה הלה ולא יפחת במאוי מה, ולא יפעל מזה ולא כלום. ואדם שמכוח אהבת הנערים הנכונה עלה בשלבים אלה ומתחיל רואה את היפה ההוא, הרי כמעט שהגיע למטרה. שזאת היא הדרך הנכונה בה ילך אדם, או יונחה בידי אחר, אל הארזטיקה: לשמו של היפה יתחיל ביפים הללו, ויעלה בהם תמיד כעל גבי מדרגות: מאחד לשניים, ומשניים לשניים, ומהעיסוקים — אל המדעים היפים, ומהמדעים יגיע בסופו של הדבר אל המדע ההוא שאינו אלא ידיעת אותו היפה, ויכיר לדעת בסוף דרכו את היפה בעיצומו. ואם יש מקום שהוא סוקראטס יקירי, אמרה האורחת המאנטינית, בו כדאים לאדם חייו, הריהו בשלב זה של החיים, כשהוא מתבונן ביפה עצמו, ואם ביום מן הימים תראנו גם אתה, לא תשונו לזה ולבגד ולנע" מוכן, אתה ורבים אחרים, לראות אתה נדהם בראותך אותם, והנך תמיד, ואילו אפשר היה, תבחרו לבלתי אכול ולבלתי שתה, אלא להתבונן בלבד, ולהיות עמהם. וכי מהו, אמרה, שנאמין על אותו אדם שאולי יזכה לראות את היפה עצמו, זך וטהור ובלתי מעורב, ולא מלא בשר-אדם וצבעים ושאר הבלים רבים בני תמותה, — אלא שיוכל לראות את היפה האלוהי בדמותו האחת? כלום סבור אתה, אמרה, שגרועים יהיו חייו של אדם הצופה לשם ומשקיף אל אותו הדבר במה שמיועד להשקיף אליו, וחי עמו? או אינך מעלה על דעתך, אמרה, שרק שם, וכשיראה

את היפה במה שניתן לראותו, יזכה להוליד — לא צלמיה של סגולה טובה, שהרי לא אל צלם נתאחז, אלא זו האמיתית, שהרי נתאחז אל האמיתית? ומי שהוליד סגולה טובה אמיתית וגידל אותה, הרי זכה להיות אהוב על האלים, ואם ניתן לאיזה אדם לחיות בן-אלמוות, ניתן הדבר גם לו.

דברים אלו, פידרוס והאחרים, אמרה לי דיזיטימה, ואני האמנתי לה, ומתוך שאני מאמין, הריני מנסה להכניס גם בלב זולתי שלא קל למצוא לטבע האנושי עוזר טוב מארוס, כדי ששיג קנין זה. ולכן אומר אני שכל איש ואיש חייב לכבד את ארוס, ואני עצמי מכבד את הארזטיקה ועוסק בה מעל לכל, וגם מעורר את חברי לכך, ועכשיו ובכל עת תמיד מהלל אני כוחו ואומץ-רחו של ארוס, ככל אשר אוכל. נאום זה, פידרוס, ראה-נא בו, אם רצונך בכך, נאום-תהילה לארוס, ואם לא, — קרא לו בכל שם וכינוי, כאות נפשך.

כך דיבר סוקראטס, ואחרים שיבחוהו, ואילו אריסטופאנס ניסה להעיר דבר-מה משום שסוקראטס הזכיר אותו בדבריו, ורמז לנאום. אך לפתע באה נקישת בדלת החצר, ותמיה גדולה כזו של חוגגים, ונשמע קולה של מחללת בחליל. ואגאתון אמר: "נערים, הלא תראו מי זה? ואם מודע הוא, הזמינו אותו; ואם לא — תגידו ששוב אין אנו שותים, וכבר שכבנו לנח".

וכעבור שעה קלה נשמע בחצר קולו של אלקיפיאדס, שהיה שיי-כור מאוד ושאל בקול רם: "היכן אגאתון?" וציווה שיוליכוהו אל אגאתון. הם הכניסו אותו, אפוא, וגם את המחללת שהיתה סומכתו וכמה מבני לויתו, ותוא נתייצב על יד חדלת, עטור זר עבות של קיסוס וסיגלים, ועל ראשו שנצות הרבה מאוד, ואמר: "רבותי, שלום לכם! התקבלו אצלכם גבר שיכור עד מאוד, שהיה חסידכם למשתה, או נלך מכאן, ורק נשנץ את אגאתון, שהרי לשם כך באנו? הרי אתמול", אמר, "לא יכולתי לבוא, ועכשיו באתי, ועל ראשי שנצות אלו, למען אקשט מראשי את ראשו של החכם מכל ויפת מכל, אם ביטוי מותר הוא לי. שמא

[212-213]

תצחקו לי כצחוק לשיכור? אפילו תצחקו, מובטחני שאמת בפי. אך מיד הגידו לי: האם אכנס על תנאי זה, או לא? תשתו עמי, או לא?"

הכל הריעו לו וביקשוהו שייכנס ויסב, ואגאתון הזמינו. והוא הלך, מודרך בידי המשרתים, ואגב כך הוריד את השנצות כדי לקשט את ההוא, והיה מחזיק אותם לפני עיניו, עד שלא ראה את סוקראטס; וכך הסב בצד אגאתון, בין סוקראטס לבין הלה; שכן סוקראטס זו הצדה כדי לפנות לו מקום⁴⁴, ומשישב, בירך את אגאתון וקישט אותו.

ואגאתון אמר: "חלצו, נערים, מאלקיביאדס נעליו, וישב שלישי (על ספה זו)".

"ברצון", אמר אלקיביאדס; "אך מי הוא חברנו השלישי לשתייה?"

אגב כך פנה והשגיח בסוקראטס; ומשראהו, קפץ על רגליו ואמר: "היראקליס, מה זה? סוקראטס כאן? שוב ארבת לי ושכבת כאן, כדרך שרגיל אתה להופיע פתאום במקומות שבהם אני מצפה לך פחות מכל. ולשם מה באת עכשיו? ומיסב דווקא כאן? לא אצל אריסטופאנס או מישהו זולתו הנוהג ורוצה לבדח, אלא חשבת גם מצאת להסב בצד היפה שבמסובים?"

וסוקראטס אמר: "אגאתון, שמא תוכל תעזורני; הרי אהבה שאני אוהב אדם זה הפכה לענין שאינו של מה בכך! שלמן אותו יום בו נאהב עלי, שוב אין לי עוד הרשות להביט אל אחד היפים ולשוחח עמו; או שהלה מפליא לעשות מתוך קנאה וצרות-עין, ומגדף אותי וכמעט ישלח בי יד. השגח-נא, אפוא, פן יעשה גם עתה מעשה, ופייסת אותנו, או, אם ינהג אלימות, עזרני-נא, כי מאוד מאוד יגור אני מפני שגעונו של זה, ואדיקותו במאהבו." "אין פיוס", אמר אלקיביאדס, "ביני ובינך. אבל בשל כך אנקם

⁴⁴ כך לפי גירסת כתבי היד. לפי גירסת הפאפירוס אוכסיריניקיסא שהוכר נסה לנוסח הוצאת אוכספיר, יש לתרגם: סוקראטס זו הצדה משראה את אלקיביאדס.

[213-214]

בך פעם אחרת; ועכשיו, אגאתון, החזר-נא לי מהשנצות למען אשנץ גם ראשו המופלא של איש זה; שמא יגנה אותי על שאותך קישטתי ואותו, המנצח בדברי פיו את כל העולם כולו ולא אתמול בלבד כמוך אתה, אלא תמיד, — אותו לא קישטתי." ואגב כך נטל מהשנצות, קישט את סוקראטס, ושכב.

ולאחר ששכב, אמר: "ניחא, רבותי; נראה לי שפיכחים אתם. אבל אין להשאירכם בכך; חייבים אתם לשתות. כך הוסכם בי-נינו, ועד שתשתו די הצורך, בוחר אני למפקח על השתייה — את עצמי. הבא-נא, אגאתון, ספל גדול, אם ישנו. לא כי, אין צורך; הנער!" אמר, "הבא פסכתר⁴⁵ זה"; שכן ראה פסכתר שהיה מחזיק למעלה מארבעה לוגים. אותו ציווה למלא, והוא הראשון שהגיתו אל פיו; לאחר מכן ציווה למזוג לסוקראטס, ואגב כך אמר: "כנגד סוקראטס, רבותי, אין תחבולתי ולא כלום; ככל אשר יצטווה, כך ישתה ולא יותיר, ואף על פי כן לא ישתכר לעולם".

והנה מזג לו הנער, וסוקראטס שתה, ואילו אריפסימאכוס אמר: "כיצד ננהג, אלקיביאדס? לא נדבר ולא נשיר על הכוס ולא כלום, ונשתה סתם כך כשתות הצמאים?"

ואלקיביאדס אמר: "אריפסימאכוס, בנו הטוב ביותר של אב טוב ונבון ביותר, ברוך תהיה!"

"תבורך גם אתה", אמר אריפסימאכוס; "אולם מה נעשה?" "ככל אשר תצווה; שבקולך יש לשמוע;

פי איש-רופא רב עָרְפוּ; רַבִּים אֲהָרִים לֹא יִשּׁוּ לוֹ⁴⁶;

על כן תפקוד עלינו כרצונך".

"שמע, אפוא", אמר אריפסימאכוס. "קודם שנכנסת החלטנו שכל אחד לפי התור — והתור יהא לצד ימין — ינאם על ארוס את

⁴⁵ ביוונית: פסיקטיר; שפירושו — כד מקרר. המלה מצויה בצורה משובשת (פסכתר) בספרות התלמודית.

⁴⁶ הומירוס, איליאס 11, חרונו 514.

האמת, לא לשם צחוק. שכן טוען אני שהוא דומה בתכלית הדמ' יון לאותם הסילינים⁴⁴ היושבים שבבתי-המלאכה של הפסלים, אשר האמנים מציגים אותם ואבובים בידיהם או חלילים, וכש-פוחים דפנותיהם מתברר שבקרבם מצויים פסלי אלים. ועוד אני טוען שהוא דומה למארסיאס הסאטירוס⁴⁵; שהנה אשר למראה פניו, לא תוכל אף אתה עצמך, סוקראטס, לחלוק על דמיוןך להללו. ואילו כיצד אתה דומה להם משאר בחינות, לכך הקשבינא עתה. איש תעלולים אתה; או לאו? שאם לא תודה, אביא עדים. וכי אינך מחלל בחליל? הרי אתה מפליא לעשות באמנות זו, הרבה יותר מהלה. שהלה הזדקק לכלי זמר, כשהק-סים את בני האדם בכוח פיו, וכן נוהג עד היום כל מי שמחלל את יצירותיו של זה — שגם את חילולו של אלימפוס מייחס אני למארסיאס שהיה מורהו; — ואם מחלל טוב ישמיע את יצירות מארסיאס או מחללת גרועה — רק הן משרות על האדם השראת קודש, ומפני שהן אלוהיות, יש בהן כדי לגלות מי ומי זקוק לאלים ולקידוש-המיסטורין. ואתה נבדל מההוא רק בכך, שאתה פועל אותה הדבר גופו בלא כלי-זמר, במלים ערטילאיות. שהנה אנחנו — אם לומר את הדבר בפה מלא — אף אחד מבי-נינו לא איכפת לו כלל, כשאנו שומעים שאר דברים מפי אדם אחר, אפילו נואם מצוין הוא; ואולם כשאחד מבינינו — אשה או גבר או צעיר — שומע אותך, או את דבריך מפי אחר המש-מיע אותם, ואפילו חסר-ערך הוא המשמיע — הרינו מזועזעים וכפופים להשראה. שאני, רבותי, לולא עתיד הייתי להיראות

⁴⁴ לפי הציורים המצויים על גבי כדים, אנשים בעלי זקנים שאזניהם אוני סוס; ולפעמים ניתמ להם גם רגלי סוס וזנב-סוס; מאמצע המאה השישית ואילך נמשך סלינוס לחוגו של דיוגניסוס.
⁴⁵ סאטירים וסילינים מופיעים בספרות הקלאסית בערבוביה, אף על פי שמוצאם שונה. אבל בזמנו של אפלטון כבר עברו אל הסאטירים — מדמותו של פאן — אברי תיש, כשם שהסילינים נצטירו באברי סוס. מארסיאס הוא הסאטירוס שבא על עונשו מידי אפולון, לאחר שהלה ניצח אותו בתחרות מוסיית.

הנאום היפה ביותר שבידו להשמיע, ויהללנו. וכולנו סיימנו דברי נאומינו; ואילו אתה עדיין לא דיברת, וכבר סיימת תורך בשתייה; לכן מצווה עליך לדבר, ולאחר מכן תטיל אתה על סוקראטס את שתטיל עליו, והוא על המסב לימינו, וכן הא-חרים⁴⁶.

„אכן, אריפסימאכוס“, אמר אלקיביאדס, „יפה דיברת, אולם בשאת איש שיכור נאומו בצד נאומיהם של הפיכחים — שמא יצא מקופח? ועוד, אישי המבורך, כלום פיתה אותך סוקראטס להאמין במה שאמר כעת? ואינך יודע שהכל הוא היפוכו של מה שאמר? שאם אני אהלל בפניו את זולתו, אלוה או אדם, ולא אהא, הרי שאספוג מכות מידיו!“

„אל תחטא בשפתך“, אמר סוקראטס.

„חי פוסידון“, אמר אלקיביאדס, „אל תשיב על כך דבר, שאמנם לא אהלל במעמדך מי שהוא זולתך.“

„כך תעשה“, אמר אריפסימאכוס, „אם רצונך הוא; הלל-נא את סוקראטס.“

„מה פירוש דברייך?“ אמר אלקיביאדס; „האם מנוי וגמור הוא, אריפסימאכוס? המותר לי לתקוף את האיש ולנקום בו נקמתי בפניכם?“

„אתה“, אמר סוקראטס; „מה יש בדעתך לעשות? תהללני דרך צחוק, או מה תעשה?“

„את האמת אומר. האם תרשה זאת?“

„בוודאי“, אמר, „מרשה אני ומצווה לומר את האמת.“

„מיד אעשה כן“, אמר אלקיביאדס. „ואתה — כך תנהג; אם אומר דבר שאיננו אמת, הפסיקני באמצע, אם תרצה, ואמרת שאני משקר. שמדעת לא אומר דבר של שקר. אך אל תתמה אם הדברים יצאו בערבוביה, כפי שיעלו על דעתי. שלא קל במצבי זה לתאר את האבסורדיות שלך בדיבור שוטף ומסודר.“

וכך, רבותי, אנסה להלל את סוקראטס; במשלים. ואולי יתא חלה סבור שהדבר געשה דרך צחוק, אבל המשל יובא לשם

[215-216]

מתוך כך שיכור לחלוטין, הייתי מצהיר לכם בשבועה, מהו שעלה לי, ועולה לי עד היום, משיחותיו של זה. כי מדי שמעי אותו, דופק בי לבי ביתר עוז משדופק לב הקוריאבאנטים⁴⁶, ועיני זולגות דמעות מכוח שיחותיו של זה; וגם אחרים, מרובים מאוד, רואה אני שכך עולה להם. ואילו כששמעתי את פריקליס ושאר נואמים טובים, סבור הייתי שהם מיטיבים לנאום, אך לא אירע לי כל דבר מעין זה; נשמתי לא נתרגשה ולא נתמרמרה, כאילו קיפחתי את חירותי; והנה מארסיאס זה הביאני פעמים רבות לכלל דעה שכמות שהנני — לא כדאי שאחיה. ולא תאמר, סוקראטס, שדבר זה איננו אמת. וגם עכשיו עודני יודע, שלו הייתי נכון להטות לו אוזן, לא הייתי שולט ברוחי, והיה עולה לי מעין אותו הדבר עצמו. שכן הוא מאלצני להודות בכך, שאף על פי שעודני חסר הרבה, מזניח אני את עצמי, ועוסק בענייני אתונה. אוטם אני, אפוא, את אזני בחזקה, כמפני הסירינות⁴⁷, ובורח לי, פן אשב כאן ואזקין בצד האיש הזה. ודבר ששום אדם לא היה מפלל למצוא בי — והוא: בושם מפני מי שהוא — הוא שאירע לי עם אותו איש בלבד; שהנה הוא האדם היחיד שאני מתבייש מפניו. שכן ברור לי כי אין בידי לטעון טענות שכנגד, כאילו אין צורך לנהוג לפי עצותיו של הלה; ועם זה ברור לי כי שעה שאלך מעמו, אכנע לכבוד שנוהג בי המון העם. ולכן אני משתמט ובורח מפניו, ומדי ראיתי אותו, הריני מתבייש מפני אותו הדברים שבאה הסכמתי עליהם. ופעמים רבות הייתי רואה בשמחה שאיננו עוד בין תחיים; ושוב, לו אירע

⁴⁶ כוהניה ובני לחיתה של האלה האסיאטית קיבלי ("האם הגדולה") בפולחנה האורגיאסטי.

⁴⁷ חציין נשים, חציין צפרים; לפי הומירוס (אודיסאה 12) ישבו על אי סמוך לסקילה וכאריבדים, והקסימו בשירתן את הספנים שעברו שם, עד שעלו לחוף ואבדו. האחו שהסירינות ישבו בו היה מלא גופות שגורקבו והלכו. — אודיסיוס, לפי עצת קירקי, אטם אזניו בפני שירתן, וכך גמלט מפניהן.

[216-217]

הדבר, מובטחני שהייתי מתעצב הרבה יותר — עד שאינני יודע כיצד אנהג בו באותו אדם. ובכן, זה הדבר אשר עלה לי, ולרבים אחרים, מנגינתו בחליל של סאטירוס זה. אולם שמעו-נא מפני, עד כמה דומה הוא לאותם שלהם השויתיו, ומה נפלא כוח פעולתו. שכן דעו-נא דעו, אין בכם איש המכיר את הלו; אולם אני אגלנו לפניכם, כאשר הת-חלתי. הרי עיניכם רואות שגברה על סוקראטס אהבתו שהוא אוהב את היפים, והוא כרוך תמיד אחריהם ומתפעל מהם, ושוב אתם רואים שכל דבר ודבר — נבצר ממנו לדעתו, ואיננו יודע מאומה! כלום אין אופיו זה כשל סאטירוס? בוודאי! שאין לו כאן אלא איצטלה מבחוך, מעין דפנות סילינוס המגולף; וכאשר ייפתח — רבותי וחברי למשה! עד היכן, סבורים אתם, גדוש תוכי ישוב-דעת? דעו-נא שלא איכפת לו כלל, אם מי שהוא יפה-מראה; לכך יבז במידה ששום אדם לא יעלה על דעתו; ואף לא איכפת לו אם מי שהוא עשיר, או אם יתרון אחר לו מיתרונות אלה שהמון העם רואה בהם את האושר; שכל הקניי-נים הללו אינם שווים בעיניו כל מאומה, ואנחנו איננו ולא כלום — כך אני אומר לכם; — והנה כל ימי חייו הוא מתהלך עם בני-האדם באירוניה ובצחוק; ואילו הפסלים שבקרבו, שאינם מתגלים אלא כשהוא נוהג כובד-ראש ונפתח לרווחה — אינני יודע אם יש אדם שכבר ראה אותם, חוץ ממני, שיום אחד ראיתי, ונראו לי אלוהיים ועשויים זהב ויפים בתכלית היופי ונפ-לאים עד כדי כך, שראיתי חובה לעצמי למלא מיד כל בקשה שיבקש סוקראטס. וכיון שדימיתי בנפשי שהוא מחזר בכובד-ראש אחרי חן-נעורי, ראיתי בכך משום מציאה ומזל נפלא, כאילו היה בידי, אם איאות לסוקראטס, לשמוע מפיו כל מה שהוא יודע. שהן גדול היה הבטחון שבטחתי בחן-נעורי, והנה עד אז לא הייתי רגיל להתייחד עמו באין מלווה, אבל באותו יום, מתוך מחשבה זו, שילחתי מעמי את המלווה, ולבדי הייתי עמו, — שכן עלי לספר לכם את האמת כולה. ובכן, שימו לב,

[217-218]

ואתה, סוקראטס, הכחישני-נא אם אשקר. רבותי, לבדנו היינו, אני והוא, וסבור הייתי שמיד ישוחח עמי כשוחח מאהב עם אהובו באין עמהם אדם, והייתי שמח. אך לא אירע שום דבר כזה, אלא כדרכו שוחח אתי, עשה עמדי כל שעות היום — והלך לו. לאחר מכן הזמנתי שנתאמן יחדיו בגימנאסטיקה, והת-אמנתי אתו, בתקוה שאגב כך אגיע לידי משהו. והוא היה מת-אמן ומתגושש יחד אתי פעמים רבות, באין עמנו איש, ומה אומר? לא התקדמתי במאומה. וכיון שבדרך זו לא עלה בידי דבר, נראה לי שעלי לתקוף את האיש בחזק יד, והייתי סבור, שמאחר שכבר התחלתי בענין זה, אסור לי לחדול ממנו, אלא לברר סוף סוף היכן אני עומד. והנה אני מזמין אותו לסעוד עמי, ממש כמאהב האורב לאהובו. וגם בכך לא מיהר לעשות רצוני; אבל נענה לשידולי כעבור זמן-מה. וכשבא אלי בפעם הראשונה, סעד — וביקש ללכת; הפעם התביישתי, ושלחתני, אך שוב ארבתי לו, ואז שוחחנו לאחר הסעודה עד אישון לילה, וכשביקש ללכת, טענתי שהשעה מאוחרת, ואילצתיו להישאר. שכב, אפוא, על הדרגש שבצד הדרגש שלי, עליו סעד קודם לכן, ומלבדנו לא ישן איש באותו חדר. עד כאן אין דופי בסיפור, ואפשר להשמיעו באזני כל אדם. ואילו מכאן ואילך לא הייתם שומעים מפי את סיפור-המעשה, אילולא, ראשית-כל, צדק הפתגם: 'אמת בפי היין', אם נגרע או נוסיף את הילדים⁴⁸; שנית — לולא נראה היה לי שעוול הוא לבוא ולהלל את סוק-ראטס, ולהעלים מעשה נהדר אשר עשה. ויתר על כן: עד היום הזה דומה אני כמי שהכישו אפעה. והרי אומרים שמי שכך עלתה לו, מסרב לתאר את סבלו שסבל אלא לפני אנשים שהוכי-שו גם הם, כיון שרק אלה יבינו ויסלחו לו, אם מחמת הייסורים לא עצר ברוחו, ועשה ודיבר כל דבר שבעולם. והנה אותי נשך משהו המכאיב יותר מן האפעה, והנשיכה באותו מקום בו תכ-איב יותר מכל מקום אחר; שכן הוכיתי ונושכתי בלבי או

⁴⁸ לשון הפתגם היה, כנראה, "יין וילדים מגלים את האמת".

[218]

בנשמת, או ייקרא דבר זה ככל אשר ייקרא. — על ידי דברי הפילוסופיה שפגיעתם אכזרית יותר מפגיעתו של אפעה, שעה שישתלטו על נשמה צעירה שאיננה קהה, וכופים עליה כל מעשה וכל דיבור. והנה אני רואה אתכם לפני; פידרוס, אגאתון, אריפ-סימאכוס, פאוסאניאס, אריסטודימוס ואריסטופאנס; שלמה אז-כיר את סוקראטס עצמו וכל האחרים? הרי כולכם שותפים לשגעון הפילוסופיה ולהוללותה הבאקכית; על כן שמעו כולכם. הרי אתם תסלחו למה שנעשה ביום ההוא, ויאמר כעת. ואילו העבדים, ומי עוד כאן חילוני ועם-הארץ — נעלו-נא אוניכם בשערים כבדים מאוד.

שכן, רבותי, משכבה הנר והנערים היו בחוץ, גמרתי בלבי שמוטב לבלתי התגנדר עליו במאומה, אלא לומר דרך חירות את אשר עם לבבי. נגעתי בו ואמרתי: סוקראטס, אתה ישן? לא ולא, אמר.

וכי ידעת את שגמרתי בלבי?

ומהו זה? אמר.

נראה לי, אמרתי, שאתה אוהב אותי, ואין מלבדך ראוי לכך, אולם דומני שאתה מהסס להעלות את הדבר באזני. והנה לדידי כך הוא הדבר: סבורני שטפשות גדולה אעשה, אם לא איענה לך גם בזאת, וגם בכל דבר אחר שתצטרך לו מרכושי או משל ידידי. שאין לי דבר נכבד מזה: שאשביח ככל האפשר, ולכך, דומני, לא אוכל למצוא עוזר שיהא בן-סמך יותר ממך. והרבה יותר אתבייש מפני הנבונים, כשלא איענה לאיש אשר כזה, מש-אתבייש מפני המרובים והשוטים, לכשאיענה לו.

והלה שמע דברי, ואמר באירוניה רבה, ומכל וכל לפי דרכו והרגלו: 'אלקיפיאדס ידידי, נראה שבאמת אינך טיפש, אם אמנם נכון הוא מה שאמרת על אודותי, ואם יש בי כוח-מה שב-גיננו תוכל להשביח; שאם כך, מובן שראית בי יופי שאין לעמוד בפניו, העולה הרבה מאוד על תואר מראך. ואם, לאחר שראית יופי זה, מבקש אתה להיעשות שותף לי ולסחור יופי תחת יופי,

[218-219]

הרי שיש בדעתך להרויח הרבה יותר ממני, ואתה מנסה לקנות לך תחת מראית-העין את אמיתו של היפה, ולהחליף למעשה "זהב בנחושת". אולם, אישי השאנן, עיין-נא עיון טוב יותר: שמא אינני ולא כלום, ולא הרגשת בכך. שהנה עין המחשבה אף מתחילה רואה ראייה חדה, בזמן שראיית עינים כבר נחלשת והולכת; ואתה עודך רחוק מכך.

וכשמעתי תשובה זו, אמרתי: מצדי, כך הוא הדבר; ולא אמרתי אלא את שבלבבי, ואתה, החלט-נא בעצמך, כפי מה שלדעתך ייטב ביותר, לך ולי.

הנה, אמר, בכך היטבת לדבר; שאמנם להבא נחשוב ונחליט ונעשה את שייראה לשנינו טוב ביותר, בענין זה ובשאר עניינים.

ואני, לאחר ששמעתי ודיברתי את הדברים האלה, ויריתי כחצים, דימיתי בנפשי שהוא נפצע; והנה קמתי, ובלא שאתן לו עוד להשמיע דבר, כיסיתי אותו במעילי הזה — שכן חורף היה, — נכנסתי תחת מעילו השחוק שלו, שמתי שתי ידי סביב לאותו איש שבאמת דימוני הוא ומופלא, וכך שכבתי כל שעות הלילה. וגם בכך, סוקראטס, לא תגיד שאני משקר. שאני — כך עשיתי, והלה — עד כדי כך גבר עלי, ובז ולעג לחן-נעורי והת-עלל בו — והרי סבור הייתי שיש משהו בחן זה, רבתי השופי טים; שכן שופטים אתם על גאוותו של סוקראטס; — אבל דעו-נא דעו, בחיי האלים, בחיי האלות: יתר על כן לא אירע דבר, ולאחר שישנתי עם סוקראטס, קמתי, כאילו שכבתי עם אב או אח מבוגר.

וכיצד, סבורים אתם, היתה הרגשתי לאחר מכן; שמצד אחד סבור הייתי שנפגע כבודי, ומצד שני הערצתי טבעו ויישובי דעתי ואומץ-רוחו של הלה, לאחר שנודמן לי אדם שכמותו לא פיללתי למצוא לעולם, לתבונה והבלגה? עד שלא היה בידי לכי עוס עליו ולהינזר מחברתו, ואף לא מצאתי דרך לקרבו אלי. שכן ידוע ידעתי שכנגד ממון — כולו מחוסן הוא, הרבה יותר

[219-220]

מחיסונו של איאס כנגד ברזל, וגם כשהשתמשתי בדבר היחיד בו קיוויתי ללכדו — חמק ממני. נמצאתי, אפוא, אובד עצה, ובהיותי משועבד לאיש זה שיעבוד שאין דומה לו עלי אדמות, הייתי סובב לי יצאנו שנינו למלחמת פוטידיאה⁹⁴, ונמנינו עם ולאחר מכן יצאנו שנינו אוכלים בצוותא. והנה הוא עלה, ראשית-קבוצת חיילים שהיו אוכלים בצוותא. והנה הוא עלה, — שעה כל, בכוח סבלו לא רק עלי, אלא גם על כל האחרים, — שעה שהיינו מכותרים במקום אחד, כפי שיארע במלחמה, ונשארנו ללא אוכל, היתה הבלגת האחרים כאין וכאפס לעומת שיעור הבלגתו; — כנגד זה היה רק הוא מסוגל ליהנות במסיבות חג, וניצח את כולם בשאר הנאות וגם בשתייה, כשבעל כורחו הוכרח לשתות; והדבר התמיה מכל: מעולם לא ראה אדם את סוקראטס שיכור. ומובטחני שדבר זה יוכח מיד גם כאן. ולא עוד אלא שהפליא לעשות גם בכוח עמידתו בפני צינת החורף — שכן נוראות עונות-החורף באותו חבל ארץ, — ובין השאר היה מע-שה, וביום כפור שאין כמותו לאימה לא יצא איש מבין חבריו החוצה, ואם יצאו, הרי שהתעטפו בגדים למכביר ונעלו מנעלים וליפפו רגליהם בלבדים ופרוות-כבשים; והלה יצא ביניהם באותו בגד קצר שהיה לבוש גם קודם לכן, ויחף הילך על גבי הקרח ביתר קלות משהילכו האחרים במנעליהם; ואנשי הצבא חשדו בו שהוא מבקש לבזותם. עד כאן בענין זה. אולם

איך גם דבר זה פֶּעַל הַגִּבֹּר הָעוֹז וְעֵמֶד בּוֹ —

שם, באחד מימי המלחמה ההיא, כדאי לשמוע. שכן שקוע במח-שבה עמד בהשכמת הבוקר במקום אחד והירהר בענין-מה, וכיון שלא מצא את מבוקשו, לא נסתלק משם, אלא נשאר עומד ומ-עיין. וכבר הגיעה שעת הצהריים, והאנשים הרגישו בו, וסיפרו זה לזה בתמיהה, שהנה עומד סוקראטס מן הבוקר וחושב על דבר-מה. בסופו של הדבר, לאחר הסעודה — שכבר היה ערב —

“ בשנת 432 (בחצי האי כאלקידיקי)

אם יהא עומד גם בלילה. והוא עמד עד שעלה השחר בסוקראטס.
זרחה. לאחר מכן התפלל לשמש, והלך לו. — ואם רצונכם לש
מוע כיצד עמד בקרבות — הרי בוודאי יהא מן הצדק לתת לו
בכך את השבח הראוי. שהנה באותו קרב, שלאחריו נתנו לי
המפקדים את הפרס הראשון, הצילני הוא לבדו, שעה שסירב
לעזבני בחיותי פצוע, ומילט גם את נשקי וגם אותי עצמי. ואני,
סוקראטס, ביקשתי גם אז מאת המפקדים שיתנו את הפרס לך,
ועל כך לא תוכיחני ולא תאמר משקר אני. אולם שעה שהמפק
דים נשאו פניהם אל רום מעמדי וביקשו לתת לי את הפרס,
היית אתה להוט יותר מהמפקדים שאני אקבלנו ולא אתה. יתר
על כן, רבותי: כדאי היה להתבונן בסוקראטס בשעה שחיל
הצבא נסוג במנוסה מדיליון⁵¹. שכן בנסיגה זו רכוב הייתי על
סוס, והוא — רגלי, בכלי-נשקו. ושעה שאנשי הצבא כבר היו
פזורים, נסוג חלה יחד עם לאכיס⁵². ואני נפגש בהם באקראי,
ועם ראיתי אותם מיד אני מעודד את השניים לבל תפול רוחם,
והבטחתי שלא אעזבם לנפשם. אף כאן התבוננתי בסוקראטס
התבוננות יפה מזו שבפוטדיאה — שאני עצמי שרוי הייתי
בסכנה פחותה, בהיותי רכוב על סוס — וקודם-כל ראיתי,
אפוא, כמה עלה על לאכיס בצלילות הדעת; ושנית — נראה
לי, לפי דברי החרוז שלך⁵³, אריסטופאנס, שאמנם צעד גם שם,
כצעידתו כאן באתונה, בראש מורם, כאותו עוף-ים, ואגב

⁵⁰ בני בריתם של האתונאים במלחמה זו.

⁵¹ בשנת 424, אחרי תבוסת האתונאים שנוצחו ביד התיבאים.

⁵² נודע בתור מסקד, אך השתתף בקרב זה כחיל פשוט. בן-שיחו של סוקראטס בז'אנלוג הנקרא על שמו (כרך א' של מהדורה זו), הן בבקעה של "אומץ הלב".

⁵³ אריסטופאנס, עננים, חרוז 362. "העננים" הוצגו בשנת 423, ולפי האסור לוגיה" (כרך א' של מהדורה זו) גרמו בעקיפין לקטיגוריה על סוקראטס, ולחיובו בדין.

הטלת מבטים לכל עבר, באשר ללא חת היה מעיף עיניו לצד ידידים ואויבים. עד שנתעורר לכל אחד, אף למי שהיה רחוק ממנו מאוד, כי איש זה יתגונן בחזק יד, אם יגע בו הנוגע. לכן גם נסתלק משם באין מחריד, הוא וחברו. שכמעט אין פוגעים במלחמה באנשים שרוחם כך היא עשויה, ואילו הנסים בבה-לה — רודפים אחריהם.

וגם שאר שבחים, רבים ונהדרים, יוכל אדם לחלוק לסוקראטס; אולם כמותם אולי ניתן להשמיע גם על דרכי-החיים האחרות ועל אדם אחר: אך בו ייפלא ביותר שאין הוא דומה לשום איש, לא מהקדמונים ולא מבני דורנו. שהנה לאכיליוס אפשר להמ-שיל את בראסידאס⁵⁴ ואחרים; ואת נסטור ואנטינור ועוד — לפריקליס; ובאותה דרך אפשר להמשיל גם את האחרים למש-לם; אולם איש זה, באבסורדיות שלו ושל שיחותיו — המבקש את משלו לא ימצאנו, אף לא בקירוב, לא בין בני דורנו ולא בין הקדמונים; אלא אם כן ימשילנו לאותם שאמרת: לא לאיש מהאנשים, אלא לסילינים וסאטירים, — אותו ואת שיחותיו.

שהנה על כך פסחתי בראשית דברי: גם שיחותיו דומות מאוד לאותם הסילינים העומדים להיפתח. שמי שבא לשמוע שיחות סוקראטס, ימצא אותן בתחילה מגוחכות מאוד; שכך טיבם של המלים והפסוקים העזטפים אותן מבחוק, כעורו של סאטירוס רב-תעלולים. שכן הוא מדבר על חמורים נושאי-משא, ועל חר-שים וסנדלרים ובורסקאים, ודומה הדבר כאילו הוא אומר תמיד אותם העניינים עצמם באותה שיטה עצמה, עד שכל אדם חסר-נסיון וחסר-דעה יצחק לדיבורו. אך הרואה דברי שיחו בשעת היפתחם וייכנס לפני-ולפנים, ימצא קודם כל, שרק דיבורים אלה יש בהם דעה, ולאחר מכן: שאלוהיים הם מאין כמותם, וצופנים בקרבם פסלי תמונה רבים מאוד של סגולה טובה,

⁵⁴ מצביא ספארטאי במלחמה הפלופוניסית; מת בשנת 422, לאחר שנשעצ במערכת אמפיפוליס.

[222]

וקולעים אל מרביתם — לא כי, אל כללם של הדברים שאדם חייב לעיין בהם, כדי להיות נאה-וטוב.

הנה, רבותי, מה שיש בפי לומר בשבחו של סוקראטס. גם עיר-בבתי בכך את שיש לי לומר בגנותו, וסיפרתי לכם כיצד הת-עלל בי. ואכן, לא בי בלבד נהג כך, אלא גם בכארמידס בן גלאוקון ובאיותידימוס בן דיאוקליס ובאחרים, רבים עד מאוד, שהוא מערים עליהם כאילו היה מאהבם, ולמעשה, תחת אשר יהיה מאהב, הריהו הופך אהובם. וגם לך, אגאתון, אני אומר זאת, לבל תניח לו שיערים עליך, ולמען תחכים מסבלותינו ותיזהר לגפשך, ולא תהיה כאותו פתי שבפתגם אשר החכים מתוך שסבל בעצמו.

משסיים אלקיביאדס דבריו, נתעורר צחוק בשל דיבורו גלוי-הלב. כיון שנדמה היה כי עודנו נמשך באהבה אחרי סוקראטס, וסוקראטס אמר: "לדעת, פיכח אתה, אלקיביאדס. שאילמלא כן, ודאי לא הצלחת לסוב במעגל סיבוב עדין כל כך, להעלים לשם מה אמרת כל זאת, ולשים את העיקר, כבדרך אגב, בסוף דבריך. — כאילו לא אמרת הכל רק כדי לחרחר ריב ביני לבין אגאתון, מהיותך סבור שעלי לאהוב אותך, ואיתך בלבד, ועל אגאתון — להיות אהובך, שלך בלבד. אך הנה תפסנוך, ואותו מחזה סאטירי וסיליני שהצגת — נודעה כוונתו. אולם, אגאתון יקירי, אל-נא ירויח מכך ולא כלום; ואתה השמר-נא ששום אדם בל יחרחר ריב ביני ובינך."

ואגאתון אמר: "אכן, סוקראטס, דומני שאמת בפוך. והראיה שבידי: הרי הוא הסב באמצע ביני ובינך, כדי להפריד בינינו, אך לא ירויח מכך. ולא כלום, שעל כן אלך לי ואסב על ידך."

"ודאי", אמר סוקראטס; "כאן הסב-נא, אחרי!"

"זיוס", אמר אלקיביאדס, "מה שוב עולל לי אותו אדם! סבור הוא שמחובתו לגבור עלי בכל מקום ומקום! אולם, אישי המ-שונה, הרשה-נא לפחות שאגאתון ישכב באמצע בין שנינו!" "אי אפשר", אמר סוקראטס; "הרי אתה שיבחתני, ועלי לשבח

[223—222]

את המסב לימיני, ואם מקומו של אגאתון יהיה אחריו — הרי שעליו יתא לשבחני שנית, תחת אשר ישתבח בפי! ובכן, הנח לו, אתה הפלאי, ואל תיצר עינך באותו צעיר שאדבר בשבחיו; שהנה עז רצוני לומר תהילתו!"

"האח, האח, אלקיביאדס", קרא אגאתון, "אין כל אפשרות שאשאר כאן, ובוודאי עלי להחליף מקומי, למען אשתבח בפי סוקראטס". "כך הוא", אמר אלקיביאדס, "כפי הרגיל. מקום שסוקראטס נמצא שם, שייכים היפים רק לו בלבד. ועתה — כיצד השכיל למצוא לו תירוץ מתקבל על הדעת, שהלה חייב לשכב על ידו!" ואגאתון קם לשכב בצד סוקראטס; אך פתאום הגיעו חוגגים רבים מאוד אל השער, וכשמצאו אותו פתוח — שאותה שעה יצא משהו — נכנסו במישרין לעבר המסובים ושכבו להם. כמה המולה גדולה, ובלא סדר נאלצו המסובים לשתות יין לרוב, ואריסטודימוס סיפר שאריפסימאכוס, פידרוס וכמה אחרים נס-תלקו, ואילו הוא עצמו נרדם, וישן זמן רב, שבעונה ההיא היו הלילות ארוכים; לפנות בוקר נתעורר, עם קריאת התרנגולים, ומשנתעורר ראה כי האחרים מקצתם ישינים ומקצתם נסתלקו; ורק אגאתון, אריסטופאנס וסוקראטס עדיין ערים ושותים מתוך גביע גדול, כשתור השתייה — לצד ימין; וסוקראטס משוחח אתם. ואריסטודימוס סיפר שאינו זוכר את השיחה בכללה — שכן לא הקשיב לה מראשיתה, אף התנמנם מעט באמצעיתה, — אך בסיכומו של הדבר, כן סיפר, אילץ סוקראטס את בני שיחו להודות, שעניינו של אותו איש עצמו הוא לדעת חיבורה של קומידיה וטראגידיה, והמשורר הטראגי הבקי באמנותו — גם משורר קומי הוא. בכך נאלצו להודות, אך בדי עמל עקבו אחרי הדברים והתנמנמו; תחילה נרדם אריסטופאנס, וכשהאיר היום נרדם גם אגאתון. ולאחר שהרדים אותם, קם סוקראטס והלך לו, והוא עצמו, אריסטודימוס, הלך אחריו לפי הרגלו. והלה הלך אל הליקיאון, טבל, ועשה שם כל שעות היום, כדרכו תמיד. כך עבר עליו היום, ולפנות ערב סר לביתו לנחו.